
TRANSILVANIA

(Buletin de tehnică a culturii.)

„Ziua Astrei“

de **Dr. Iuliu Moldovan,**
Președintele „Astrei“.

„Ziua Astrei“ are rostul de a strânge rândurile în jurul Asociațiunii noastre, de a i asigura mijloace materiale pentru desăvârșirea programului de muncă și, în deosebi, de a fi un prilej de manifestări culturale, specifice rosturilor „Astrei“. În afară de aceste scopuri ziua „Astrei“ va avea menirea să accentueze în fiecare an o altă problemă sau cerință etnică de covârșitoare importanță, dând astfel o modestă contribuție la soluționarea ei.

Toate aceste rosturi va trebui să le îndeplinească și „ziua Astrei“ din acest an. Pregătită mai bine, acțiunea noastră va trebui să dea roade neasemănat mai bogate, pentru a învinge mai ușor indiferența celor mențiți să ne ajute, pentru a angaja la o muncă tot mai stăruitoare și rodnică energiile intelectualilor, dorinței de a restabili vechea noastră solidaritate și de a contribui desinteresat — peste partide și confesiuni — la propășirea noastră culturală.

„Ziua Astrei“ va trebui să ne asigure mijloacele materiale suficiente, pentru a feri în viitor venerata noastră Asociație de a cerși zadarnic ajutoare oficiale și pentru a ne sporii activitatea și a angaja la o tot mai largă contribuție armata de colaboratori, dorinței de a ne da tot concursul lor întru realizarea programului nostru. De fapt,

școlile noastre țărănești, ajunse — grație prea-generoasei danii a Marelui Sale — la peste 50 în anul acesta, vor trebui considerabil sporite, ca să-și poată împlini rostul lor. Și, pe lângă un număr tot mai mare de cursuri și școli țărănești de scurtă durată, va trebui să înființăm în câteva centre mai importante din Ardeal și Banat școli superioare țărănești, de o durată mai lungă, de 3—4 luni, cu posibilități de instrucție și demonstrație mai bogate și cu elevi selecționați dintre cei mai distinși absolvenți ai școlilor țărănești, tipul de azi al „Astrei”. Va trebui să ne gândim, ca — pe lângă școlile mult sporite pentru țărance — să înființăm, pentru femeile dela țară, centre de instrucție mai amplă — în deosebi practică — în domeniul artei naționale, a industriei casnice, a gospodăriei, a creșterii copiilor, etc. Să nădăjduim, că se vor afla donatori însuflețiți de rostul acestor instituții și hotărâți să ne facă prin generoase danii posibilă realizarea acestor școli, pe cari le credem de o covârșitoare importanță.

Va trebui să dispunem de mai multe mijloace materiale pentru a putea generaliza organizațiunea „Școlii Carpaților”, o altă creațiune a „Astrei”, menită să disciplineze spre bine tineretul, să imprime gândurilor și faptelor acestuia pecetea răspunderii și demnității etnice. În cadrele „Astrei” a fost gândită și creată și această organizațiune, o parte integrantă a ei va trebui să rămână totdeauna, căci numai adresându-se sufletului mai primitiv și generos, mintii mai educabile a tineretului generații, „Astra” va putea nădăjdui să înlocuiască concepția de vleață materialistă, azi dominantă, cu una care să închine neamului și prin neamul lui Dumnezeu jertfa, lupta și rodul existenței noastre.

„Astra” va trebui să sporească școlile pentru meseriași, după modelul celor create la Tg.-Mureș, din inițiativa președintelui despărțământului nostru de acolo, apoi școlile pentru muncitori, muncitoare și alte categorii, de a căror întărire și propășire profesională și etnică, azi nu se prea interesează nimeni.

„Astra” va trebui să lupte mai hotărât, să întreprindă o acțiune mai sistematică, pentru a păstra și regenera o tradiție înțeleaptă, portul, dansul și cântecele rămase dela

înaunțași, cari — ele, în deosebi — în ansamblul lor — sunt capabile, să creeze ambianța caldă, proprie și necesară sufletului românesc, protectoare pentru ființa și firea noastră românească, pavăză în același timp față de adevăratele amenințări ale civilizației moderne. Tradiție, port, dans și cântec, cari au un rost cu mult mai adânc în viața neamului, decât de a fi studiate și catalogate în muzee de curiozități, de a servi ca decor în zile de sărbătoare sau ca să ne mândrim generos — de sus de tot — cu ele în discuții de salon, în loc să ne închinăm cu modestie și smerențe în fața acestei comori, pe care, sporită și regenerată, trebuie să o lăsăm moștenire urmașilor. Căci mai mult îi va ajuta pe aceștia să rămână români, comoara moștenită a creației și înțelepciunii românești din trecut, decât toate comorile materiale ale lumii, toate cunoștințele luate din cărți și toate artificiile civilizației.

Dar, înainte de toate, Asociațiunea noastră va trebui să se intereseze în mod deosebit de ținuturile cu probleme etnice grave, cari cer de atâta vreme o urgentă și radicală soluțiune. Așa cum din îndemnul și pe drumul trasat de „Astra“ s'a început o acțiune românească în Secuime, așa cum în Banat „Astra“ a reușit să solidarizeze în cadrele unei Regionale pe intelectuali, în scopul unei mai energice lupte contra declinului etnic, care atât de dureros caracterizează acel ținut, așa Asociațiunea noastră va trebui să-și îndrepte toată grija ocrotitoare către românii din Munții Apuseni și către populația românească de-a-lungul graniței de Vest, pentru ca cu o zi mai de vreme să stăteze urmările desbinătoare ale luptelor politice și confessionale, să solidarizeze în jurul necesităților proprii, etnice, toată suflarea românească din acele ținuturi, să elaboreze programe de muncă, obligatoare pentru toți și să angajeze, prin forța solidarității, prin convingerea rezultată din evidența dezastrului ce amenință, pe toți la o rodnică colaborare, la o progresivă asigurare a viitorului elementului românesc, la o continuă executare a programului de muncă, independent de constelațiunile politice ale zilei și de interese și ambiții personale sau locale. Când vom reuși să facem, ea — cel puțin în acele ținuturi, atât de amenințate,

unde orice greșală, indiferență, desbinare, slăbiciune echivalează cu slăbire și suferință etnică, — când vom reuși, ca cel puțin acolo, desbinarea sau indiferența să facă loc unei solidarități etnice, luptătoare, atunci abia ne vom simți descărcați de o mare grijă.

Iată puncte programatice, cari cer și merită interes și jertfă. Și cerem interes și jertfă, susținând dreptul nostru la ele și datorită fiecărui bun român de a ni le da, nu prin promisiuni, cari poate nu se împlinesc, ci prin fapte, prin realizările începute și prin tot prestigiul „Astrei“, care cu atât mai mult merită interes și jertfă, cu cât munca în cadrele Asociațiunii a fost și este desinteresată și nu așteaptă ca recompensă nici diurne, nici jetoane, nici salarii.

Dar „ziua Astrei“ din acest an va avea să sublinieze și una dintre cele mai imperioase cerințe de ordin etnic: unirea sufletească a tuturor românilor. Conferințe, cuvântări, publicațiuni, șezători, toate manifestările culturale ale acelei zile vor trebui să accentueze realitatea unității noastre etnice, necesitatea unirii sufletești, roadele acestei uniri și primejdiiile desbinării, vor trebui să caute cu toată dragostea și să prezinte cu toată convingerea și mândria fapte bune, merite, jertfe, creații, viefi românești închinade binelui, din toate provinciile Țării românești. Și ca un răsunet al acelor manifestări să rămână îndemnul și dorința, ca înainte de toate să căutăm totdeauna părțile bune ale fraților de pretutindeni, să învățăm în sfârșit să ne iubim, să simțăm, să prețuim meritele și jertfele tuturor, cari doar ele împreună ne-au adus patria, care ne unește. „Astra“ noastră nu va trebui să facă eforturi deosebite, pentru a corespunde acestei chemări, căci de când ea există, sporirea rezistenței etnice prin unirea tuturor în cuget și simțiri i-a fost una dintre principalele năzuințe.

Iată gânduri, puncte programatice și fapte, cari — suntem siguri — ne vor aduce noul adăstuni, noul colaborări și sprijinul material, necesar întăririi scumpei noastre Asociațiuni.

De „ziua Astrei“

de Ion Breazu.

Tâlcul zilei.

Când conducerea bătrânei și vrednicei noastre Asociațiuni pentru literatura română și cultura poporului român s'a gândit să facă din a doua zi de Rusalii „ziua Astrei“, de bună seamă că a avut în vedere tâlcul adânc, pe care Biserica îl atribuie acestei sărbători. Căci așa precum Spiritul Sfânt a coborât, în această zi, asupra capetelor chinute de îndolală și neliniște ale Apostolilor, dându-le puterea să ducă pretutindenea adevărul cel veșnic, duhul solidarității și al conștiinței naționale, sentimentul răspunderii față de semenii noștri și față de viitorime a coborât asupra neamului nostru, în ziua când vrednicii lui conducători au întemeiat „Astra“. Asemenea celor doisprezece Apostoli, care au împărtășit tuturor învățătura cea mântuitoare, de mai bine de trei sferturi de veac, vestitorii „Astrei“ au răspândit pe întreaga întindere a pământului românesc, dar mai ales la Românii de dincoace de Carpați, duhul jertfei pentru binele comun, credința în veșnicia neamului și în virtuțile lui creatoare, binefacerile culturii și ale civilizației.

Dar credințele, asemenea flăcărilor, se sting dacă nu sunt hrănite fără întrerupere. De aceea an de an sfânta noastră Biserică își amintește ziua binecuvântată când limbile de foc au cutremurat pe cei doisprezece Apostoli, dându-le curajul să fie nebiruiți în lupta pentru Domnul. An de an „Astra“ va chema, în ziua aceasta și ea întreaga suflare românească pentru a-i vesti adevărurile pentru care a luat ființă și pe care vrea să le sădească în fiecare conștiință românească.

„Astra“ mai actuală decât oricând.

Și nu ne îndoim că chemarea ei nu va fi ascultată. Pentrucă ea izvorăște din grija neprihănită pentru nevoile veșnice ale neamului nostru. Cei ce au pus temelile acestei societăți au îngemănat-o cu poruncile eterne ale ființei noastre naționale. Ținem să o spunem aceasta pentrucă s'a crezut, în întâii ant de după Untre și se mai crede și

astăzi de către unii Români scurți la minte și pestrîți la inimă, că „Astra“ nu mai are nici un rost, deoarece o mare parte din adevărurile pentru care a fost întemeiată au fost atinse prin actul istoric dela 1918, iar cele pentru care trebuie să luptăm fără odihnă — precum e de pildă cultura — pot fi înfăptuite mai de grabă de alte instituții, ocrotite astăzi de statul național. Mii și mii de fapte la care asistăm zilnic, uneori plini de revoltă, altele de descurajare, de cele mai multeori indiferenți, vin să aducă însă o dureroasă desmințire acestei erezi, impunând intervenția grabnică a „Astrei“. Vechea noastră solidaritate între clase, între oraș și sat, este pe drumul de a dispărea cu totul. Intelectualul și orășanul, proaspăt ajuns la huzureală, se simte tot mai strein de țăran, iar acesta din urmă vede în „domn“ mai adeseori un exploatator, decât un frate de același sânge și de aceeași credințe. Sentimentul de răspundere și jertfă pentru interesele permanente ale neamului au fost înlocuite cu individualismul orb și hrăpăreț. Omenia, cea mai aleasă dintre virtuțile de altădată, nu mai este decât o amintire de basm. Nu ea este aceea care face astăzi loc valorilor în societate, ci obrăsnicia și minciuna. Patrimoniul nostru național, limba, portul, dansul, cântecul, în loc să rămână drept cea mai scumpă comoară a noastră, pavăza nebiruită a ființei noastre naționale, dispăre sub ochii noștri, în statul întregit, lăsându-ne fără apărare în fața primejdii care se ridică urlașe la orizont. Familia, izvorul cel mai curat al fericirii noastre ca oameni și ca neam și-a pierdut nimbul sacru de odinioară. Legile care alcătuiau altădată țaria ei, sunt călcate cu cinism și inconștiență, atât de cei de sus, cât și de cei de jos. Pentru cultura mulțimilor se face mai puțin decât în alte țări mai sărace și mai puțin înapoiate decât a noastră.

În fața acestui spectacol catastrofal, scepticismul și descurajarea pune stăpânire până și pe sufletele cele mai robuste. Urmăriți zilnic presa, ascultați convorbirile particulare între oameni din toate categoriile sociale și vă veți convinge de năpraznica întindere a acestor miasme otrăvitoare. Iată de ce „Astra“ simte mai mult decât oricând datoria de a-și intensifica acțiunea salvatoare, punând în joc

întreg capitalul ei de idealism și muncă solidară pentru apărarea și creșterea patrimoniului național.

Serbările „Astrei“.

În „ziua Astrei“ ea va chema la datorie pe toți Românii, așezându-i pe frontul unic al intereselor permanente ale națiunii. În sanctuarul ei orice pasiune de partid și de confesiune va fi înăbușită. La serbările organizate de „Astra“, în această zi, nu se va vorbi decât despre ceea ce ne unește și ne înalță, nu vor fi arătate decât comorile cele mai de preț ale etnicului nostru. Căci „Astra“ are încă privilegiul serbărilor neprihănite, când chitar și inimile cele mai împietrite se încălzesc și se umplu de vrednicie românească.

Vă aduceți aminte de praznicul dela Blaj, când am sărbătorit trei sferturi de veac dela întemeierea Asociațiunii. Regele Țării, sub a cărui înaltă ocrotire s'au desfășurat aceste festivități, după ce a mărturisit cât de mult este legat de „Astra“ și de Ardeal, prin cea mai aleasă parte a sufletului Său, a învrednicit Asociațiunea cu nobila misiune de a lupta, ca și mai înainte, pentru consolidarea Unirii „într-o cultură curată și specific românească“; arhitecii celor două biserici românești ne-au oferit privestea atât de întăritoare a bunei înțelegeri și a colaborării în viața neamului; reprezentanții guvernului și ai celor mai de seamă instituții de cultură ale noastre au încărcat cu elogiul „Astra“; zece de mii de intelectuali și țărani, alergați în orașelul acesta care abia-i mai putea cuprinde, s'au cuminecat în această zi lumnată de toamnă din potirul solidarității și al încrederii în destinele noastre.

Scriem aceste rânduri sub impresia puternică a unui alt spectacol, organizat de Astra, care dacă n'a avut amploarea celui din toamnă, a fost tot atât de pur și de rar. Dl președinte al „Astrei“ a adresat un apel către conducătorii tuturor despărțămintelor și ai secțiunilor noastre literare și științifice pentru a participa la o consfătuire în zilele de 8 și 9 Mai, la Cluj, în care să se discute problemele capitale care au figurat în programul din acest an al „Astrei“. Ei bine, cu toate că toți acești președinți sunt

încărcat de treburi, ocupând cu toții importante funcțiuni sociale, cu toate că „Astra“ nu le acordă jetoane de prezență, ba nu le restituie nici măcar cheltuielile de tren, peste 50 din ei au dat ascultare chemării conducătorului Asociațiunii. Timp de 8 ore ei au discutat, cu un interes neobosit și într'un spirit de idealism cum rar se întâlnește astăzi, problemele „Astrei“, care sunt de altfel probleme vitale ale neamului. Nici o umbră de dihonie politică sau confesională n'a pătat aceste discuții. A fost o zi de splendidă emulație pentru cultura multimilor românești, pentru păstrarea și creșterea comorilor noastre etnice. În ziua care a urmat acestor discuții înălțătoare, o Duminică de Mai, binecuvântată de Dumnezeu cu toate darurile primăverii, toți acești conducători ai organizațiilor noastre au alergat la 40 km. de Cluj pentru ca într'o polană însoțită să admire priveliștea unică a 1500 de Șolmi și Șolmane, cântând și dansând într'o perfectă disciplină, îmbrăcați în frumoasele lor costume naționale. Mii de țărani, din peste 20 de comune, au asistat la acest spectacol, umplându-și sufletul cu mândria de a fi Români. „Lacrimi de bucurie și de nădejde în viitorul neamului mi-au năpădit ochii“ — mi-a declarat unul din președinții noștri din Secuime, care a asistat la această sărbătoare. Toți cei de față au așezat ticoana acelei zile în tainița cea mai de preț a sufletului lor, unde le va servi îndemn de fiecare zi pentru a săvârși și ei asemenea fapte, în despărțămintele lor. Avem credința că în „ziua Astrei“, pe întreg cuprinsul Ardealului și al Banatului, vor avea loc în curând asemenea manifestări ale puterii și frumuseții românești.

Apelul la ofranda publică.

În această zi „Astra“ nu chiamă însă românimea numai la sărbătoare, ci și la jertfă materială pentru atingerea scopurilor înscrise în programul ei. Lipsită de orice sprijin din partea statului, „Astra“ e nevoită să recurgă astăzi la ofranda publică, așa cum a făcut înainte de Untre, când dela Vlădică până la optineă mii de intelectuali și țărani ardeleni, s'au înscris printre membrii ei sau au încredințat-o cu fundațiuni, din care au fost ajutați generații întregi

de tineri români intelectuali și meseriași. Asociațiunea face apel la obolul public având convingerea că este o *datorie* a tuturor Românilor conștiinței să ajute societatea care adăpostește, în aceste vremuri de grea încercare, atâtea din supremele noastre nădejdi. Tuturor celor care la apelul nostru răspund plângându-se de numeroasele impozite și taxe ce li se cer astăzi, le amintim situația de dinainte de Untre, când țăranul și intelectualul român de dincoace de Carpați, pe lângă birurile cătră stat, care nu erau deloc mai ușoare decât astăzi, mai trebuia să susțină bisericile și școlile. Gheorghe Barițiu a afirmat la adunarea generală a „Astrei“ din 1892, că din 1848 și până la acea dată Români din Ardeal și Banat au jertfit nu mai puțin de treizeci de milioane pentru susținerea acestor instituții, — sumă considerabilă pentru acele vremuri. Și totuși ei mai găseau în fundul pungii câștiga gologani pentru a ajuta opera culturală a „Astrei“. *Am uitat aproape cu totul gestul daniei pentru binele obșteșc* — acesta e durerosul adevăr care trebuie rostit în auzul tuturor. Apetiturile de îmbogățire au crescut în așa măsură încât nici câștigurile cele mai fabuloase nu le pot satisface. În iureșul acesta sălbatec după acapararea de bunuri materiale *dania* este o floare rară și plăpândă, care crește mai de grabă în grădina celor săraci și a copiilor de pe băncile școlii decât a bogățiilor. Puștinele noastre monumente publice sunt rătăcite sau de cătră stat sau din contribuția modestă a tineretului școlar. Donațiunile sunt atât de rare și de neobișnuite, încât cei care le fac sunt priviți cu îngrijorare de opinia publică. De aceea ajutoarele pe care le acordă astăzi „Astra“ sunt cu totul neînsemnate față de bursele de dinainte de război, când atâția tineri și-au făcut o carieră din sprijinul ei. Și cum statul însuși, din prea generos cum era odată, a devenit extrem de sgârbit, vom ajunge nu peste mult ca tinerii săraci și merituoși să nu mai poată pătrunde în institutele înalte de învățământ, nici în măsura în care au pătruns înainte de Untre, susținuți din bursele fundațiilor bisericesti și ale „Astrei“. Carterele superioare vor rămânea atunci la dispoziția celor bogăți, care, durere, în mare parte nici măcar Români nu sunt. Aceasta este

perspectiva sumbră a zilei de mâine, mai întristătoare decât cea de astăzi, când din prea marea generositate a statului numărul intelectualilor a crescut cu deasupra de măsură.

Dar pentru a vedea cât de mult a pierit această virtute a daniei vom aminti că „Astra“ a fost uitată până și de acela cărora le-a ajutat prin stipendiile ei să ajungă situații materiale la care nici măcar n'au cutezat să se gândească. Bineînțeles că sunt și excepții — unul dintre foștii bursteri ai Asociațiunii este astăzi între sprijinitorii ei cel mai generos — cea mai mare parte din ei nu-și achită însă nici măcar taxa de membru activ, care face ceva mai puțin decât costul unui bilet la cinematograful pe care îl frecventează săptămânal... Cât de neobișnuit, coborât par'că de pe alt tărâm, pare, față de această atitudine, gestul lui Andrei Bârseanu, care din salariul lui modest de profesor a restituit „Astrei“, în 1910, suma de 2400 coroane, adică bursa Asociațiunii, cu care și a putut urma studiile universitare! Sau gestul tot atât de rar al lui Titu Maiorescu, care a înapoiat și el Mitropolitului din Blaj stipendiul, cu care a putut să devină cel mai strălucit elev al Therestanumului din Viena...

„Astra“ are nevroze însă de ofranda publică mai mult chiar decât înainte de război, pentru că propaganda culturală se face astăzi în alt ritm și cu alte mijloace, care reclamă cheltuieli mult mai mari. Dacă ea nu a adoptat încă, în măsura în care ar fi dorit, metodele moderne de propagandă culturală, a făcut-o nu pentru că n'ar fi apreciat aceste metode, ci pentru că i-au lipsit resursele materiale.

Totuși, fie cu mijloacele vechi, fie cu metodele noi, atâtea câte și-a permis să-și însușească, propaganda ei continuă cu o energie în creștere.

Să ne fie îngăduit să amintim o parte măcar din realizările ei din acest an, bineînțeles în mod cu totul sumar și incomplet, rămânând ca raportul prezentat la adunarea generală din toamnă să le încresteze pe toate pe răbojul lui. O facem aceasta pentru ca cei ce vor da ascultare chemării noastre să se convingă și din graful cifrelor și al faptelor, cât este ea de îndreptățită.

In domeniul organizării.

„Astra“ are peste 150 de despărțăminte și mai bine de 1000 de cercuri culturale, risipite pe întreg cuprinsul Ardealului și Banatului, precum și în Basarabia, Dobrogea și capitala țării. Legătura între aceste organizații se face printr'o corespondență bogată, prin circulare și prin revista *Transilvania*, care se trimite gratuit tuturor despărțămintelor, ducând în paginile ei îndrumări pentru organizarea și intensificarea propagandei culturale. Pentru ca această legătură dintre Comitetul central al „Astrei“ și organizațiile ei externe să fie mai strânsă, a fost angajat în acest an un secretar de propagandă, în persoana celui ce semnează aceste rânduri. Săptămână de săptămână acest secretar a străbătut întreg cuprinsul „Astrei“, nizuindu-se să așeze toate despărțămintele pe acelaș front de luptă culturală, împărțășind metode și generalizând inițiative cu totul necunoscute înainte în centrele noastre mai izolate.

Dar cele mai frumoase înfăptuiri ale „Astrei“ în acest domeniu sunt organizarea regiunii secuizate și întemeierea Regionalei Banatului. De ani de zile Asociațiunea a făcut apeluri stăruitoare la factorii de răspundere din stat sau din aceste regiuni primejduite, a inițiat anchete sistematice pe teren și conferințe între specialiștii pentru ca o acțiune masivă de salvare a ținuturilor amintite, grav atinse din punct de vedere etnic, să înceapă cu un ceas mai de vreme. Astăzi ea are satisfacție de a vedea această acțiune pe drumul cel bun. În Secuime a început lupta pentru readucerea la românism a elementelor înstrăinate, iar Banatul și-a constituit, la sfârșitul lui Februarie, Regionala, reușind să grupeze în cadrele ei toate elementele de valoare ale ținutului. Porunca cea dintâi din programul acestei Regionale este împiedecarea dezastrului etnic, provenit din scăderea natalității, dezastru care amenință să contamineze și regiunile învecinate Banatului.

Conferințe.

Raportul nostru general din anul precedent numără la acest capitol peste 4000 de conferințe, cea mai mare

parte din ele fiind rostite la sate. Numărul lor în acest an va fi cel puțin egal. El ar putea fi îndoit de mare, dacă am avea posibilitatea să oferim despărțămintelor mijloacele de deplasare la sate, pe care ni le reclamă cu insistență. Un număr însemnat de conferințe a fost rostit apoi la orașe, ele constituind uneori singura hrană sufletească ce s'a oferit intelectualilor din centrele noastre mai modeste. Dacă am avea posibilitatea să rambursăm conferențiarilor cheltuielile de deplasare, numărul acestor conferințe ar crește și el în mod considerabil, ridicând astfel nivelul intelectual al orașelor noastre de provincie.

Publicațiuni. Biblioteci.

Din aceleași pricini, Secțiunile literare și științifice n'au putut continua publicațiunile lor, în ritmul de altădată. Doar Secțiunea literară și filologică a tipărit o Antologie de povestitori ardeleni și bănățeni până la Unire. Treizeci de scriitori de dincoace de Carpați au fost scoși astfel din uitarea în care au fost aruncați fără să o merite. Secretarul Secțiunilor, Părintele Ion Agârbiceanu continuă cu minunatul său condei, propagandă, prin articolele săptămânale, publicate în gazetele noastre populare. *Revue de Transylvanie*, cea mai bună publicație a noastră, de luptă împotriva revizionismului, n'a putut fi ajutată decât într'o foarte mică măsură; excelența revistă *Gând Românesc*, care a grupat în paginile ei cele mai alese condeie ale Ardealului nou, luptă și ea cu enorme greutate materiale.

„Biblioteca populară“ a continuat să apară tot în atâtea numere (10 la an) și în acelaș număr de exemplare (câte 5000 de fiecare număr).

Școlii Carpaților.

Numărul lor a crescut în acest an cu aproape 5000, cifra lor totală ridicându-se astăzi la aproximativ 15.000, cifră care ne umple de încredere în viitorul acestei binecuvântate inițiative de disciplinare a tineretului în spiritul educației integrale și al devotamentului pentru Rege, Țară și Neam. Județul Cluj a fost contaminat în întregime cu

organizațiuni șoimănești; Someșul a luat-o pe urmele lui; Mureșul stă gata să-l întrecă. Cucerirea Munților Apuseni se face, cu pași siguri, prin poarta Zlatnei. La Satu-Mare numărul Șoimilor întrece cifra de 2000; La Mediaș, Deva, Aiud, Zălau s'au înfiripat organizații proaspete. Pe urmele lor satele își schimbă înfățișarea. Portul e restabilit în frumuseța lui inițială; dansul românesc de asemenea; cântecul răsună pretutindeni.

Școala Țărănească

Asemenea Șoimilor, ea face parte din metodele noi de propagandă ale „Astrei”, care au fost însușite într-o splendidă emulație de o mare parte din despărțămintele noastre. În acest an, „Astra” a organizat 52 de școli țărănești, adică aproape de două ori mai multe ca în anul trecut. Din aceste instituții 39 au fost pentru bărbați, iar 13 pentru femei. Dacă socotim o medie de 25 de țărani pentru fiecare din ele, atunci numărul elevilor se ridică la 1300. Din 1931 până astăzi „Astra” a avut 120 de școli țărănești, dăruind satelor peste 3000 de țărani și țărance de elită, prin care idealurile „Astrei” au devenit pilde vii și permanente în mijlocul păturei noastre rurale. Cea mai mare parte din aceste școli au fost subvenționate de conducerea centrală a „Astrei” — subvenții desigur modeste, din care au fost găzduiți elevii și li s'a împărțit premii la sfârșitul cursurilor. La unele din aceste școli s'au organizat cooperative pentru cumpărarea de mașini agricole. Astfel elevii-coloniști din Salonta au reușit să atingă cea mai bună calitate de grâu din întreaga țară, cu toate că sunt Moși, coboriți dela munte abia de câțiva ani. Un distins profesor al Academiei Agricole din Cluj ne-a declarat că dacă școlile țărănești vor continua cu același avânt, în zece ani se va schimba cu desăvârșire fața satelor noastre. Prin nimic, ca prin ele și prin Șoimii Carpaților, nu se reface solidaritatea noastră socială, atât de grav amenințată. Aproape toți țăranii care au luat cuvântul la serbările de închidere ale cursurilor au ținut să-și mărturisască surpriza de a regăsi în „domni” adevărați părinți sufletești.

Școale pentru meseriași, muncitori și servitoare.

Pentru salvarea elementului românesc, al cărui număr crește atât de anevoie în orașele ardelen, „Astra“ a inițiat în acest an o muncă sistematică în spiritul celei inaugurate prin școalele țărănești. Deocamdată nu poate însă însemna pe răbojul ei decât o școală pentru meseriași, organizată de despărțământul nostru din Târgu-Mureș. Inițiativa aceasta a fost privită ca o adevărată binecuvântare de numeroșii ei elevi, fapt care ne face să credem că va avea aceeași putere de expansiune ca și școala țărănească.

Eforturi serioase s'au făcut pentru organizarea de școli muncitorești. N'am reușit în acest an — și nu din vina noastră — să realizăm decât câteva cursuri pentru muncitoare la Cluj, datorite Secției feminine a „Astrei“.

O inițiativă originală, care merită să fie imitată în cea mai largă măsură, am înscris la activul despărțământului nostru din Reghin, condus de întimosul lui președinte Dr. Eugen Nicoară, care a ținut în timpul ținutii cursuri duminicale pentru educația servitoarelor.

Proiecte pentru anul viitor.

Iată o parte măcar din înfăptuirile anului trecut, pentru care „Astra“ crede că are dreptul la recunoștința și ofranda publică. Să amintim proiectele pentru anul care vine? Ele depind într-o mare măsură de generozitatea cu care vom fi ajutați. Gândul nostru este să facem din toate despărțământele celule vii ale organismului „Astrei“, înzestrându-le pe fiecare cel puțin cu câte o școală țărănească pentru bărbați și una pentru femei, cu organizații șolmănești, cu biblioteci populare bine organizate, cu muzee regionale, istorice și etnografice, în care viața locală să renască în toată splendoarea ei. Gândul nostru este să grupăm despărțământele din Munții Apuseni și de pe frontiera de Vest după modelul celor din Secutme și Banat, sărind în ajutorul acestor regiuni, astăzi în amară părăstire, făcând din ele puncte de rezistență nebiruită ale etnicului nostru. Gândul nostru este... Dar oprim aici filmul vișurilor noastre. Ne place să vorbim mai mult despre realizări, decât despre vișuri, oricât de dragi ne-ar fi acestea.

Rezultatul Ofrandei Publice din anul 1936/1937

Pentru ca publicul românesc și conducătorii despărțămintelor instituțiilor noastre să poată avea o oglindă fidelă despre spiritul de jertfă al poporului nostru pentru vechea instituție culturală „Astra” și scopurile ei, dăm mai jos 3 tablouri, în care indicăm despărțămintele, cu președinții lor, care și-au dat toată stința să colecteze cu listele de subscripție trimise de centru, precum și al celor cari nu au colectat nimic și al acelor cari nici măcar nu au ținut să răspundă la apelul centrului sau să retrimită cel puțin listele de subscripție.

I. TABLOU

despre rezultatul „Ofrandei publice” cu liste de subscripție în
anul 1936/1937

Nr. crt	Numele despărțământului	Numele președintelui despărțământului	Suma colectată	Suma asemnată centrului
1	Sibiu	Silviu Teposu, insp. gen. școlar	79.771	39.885
2	Brașov	Dr. Nicolae Căliman, medic	59.412	59.412
3	Reghin	Dr. E. Nicoară, medic, insp. gen. san.	21.559	11.500
4	Petroșani	Iosif Iancu, ing., insp. gen. de mine	15.080	9.237
5	Timișoara	Dr. Patriciu Țiuera, protopop	14.242	7.121
6	Miere-Ciuc	Petre Pasnicu, președ. de Tribunal	10.418	5.335
7	Mediaș	Const. Mușlea, dir. suc. Albina	8.801	4.275
8	Sighet	Dr. Vasile Ilea, medic	8.085	—
9	Tg.-Mureș	Dr. Ioan Bozdog, dir. lic.	6.867	3.433
10	Cluj	Dr. Iuliu Hațeganu, prof. univ.	6.081	3.000
11	Deva	Dr. Emil Caba, medic	6.089	3.000
12	Sebeș	Dr. Vasile Oana, protopop	5.596	2.798
13	Brad	Candin Ciocan, dir. lic.	4.840	2.440
14	Turda	Dr. Const. Aldea, adv. vicepreș.	4.379	2.180
15	Alba Iulia	Eugen Hulea, profesor	4.374	2.187
16	Blaj	Alexandru Lupeanu, dir. lic.	4.315	2.157
17	Bistrița	Ioan Pavel, rev. școlar i. r.	4.186	2.080
18	Năsăud	Iuliu Moisil, prof.	4.091	2.380
19	Lipova	Sever Bocu, f. Ministru	4.004	2.002
20	Baia Mare	Alexandru Breban, protopop	3.732	1.847
21	Satu Mare	Dr. Eugen Seleș, dir. lic.	3.489	1.744
22	Ocland	Dr. Macedon Clonca, primpretor	3.432	1.748
23	Dumbrăveni	Nicolae Negruș, dir. lic.	3.428	1.714
24	Hunedoara	N. Suciș, protopop	3.328	3.068
25	Sf. George	Petre Marcu, dir. gim.	2.953	1.450
26	Caransebeș	Dr. Cornel Corneanu, adv.	2.815	2.815
27	Dicioșanmărt.	Ioan Duleuștu, dir. gim.	2.758	2.000
28	Ighiu	Petru Cîreo, preot	2.745	1.873
29	Boeșca Rom.	C. Manciu, ing. vicepreșed.	2.730	1.365
30	Sânmărtin	Silviu Both, prof.	2.640	1.320
31	Bozovici	Alexandru Boldescu	2.638	1.319
32	Seini	Alexandru Brâncovan, preot	2.375	1.188

Nr. crt.	Numele des- părământului	Numele președintelui despărământului	Suma co- lectată	Suma a- semnată centrului
33	Sebiș	Dr. Teodor Popa	2.318	1.159
34	Budila	Iordan Curebătă, preot	2.250	1.125
35	Săcueni	Cornel Chișiu, primpretor	2.135	2.109
36	Put	Dr. Mihai Tîrea, adv.	2.015	2.015
37	Moldova Nouă	Ioan Oravățianu, preot	1.972	986
38	Vaşcău	Mihuța, secretar	1.847	900
39	Copalnic M.	Emil Dragomir preot	1.845	1.125
40	Orăștie	Aron Demian, dir. lic.	1.831	1.017
41	Cetatea Albă	T. Iacobescu, deputat	1.780	874
42	Aiud	Ovidiu Hulea, prof.	1.750	—
43	Ozun	Diector Folea, preot	1.697	845
44	Gherla	Dr. Emil Precup, dir. lic.	1.675	1.675
45	Mociu	Dr. E. Mureșianu, cons. la C. de Apel	1.663	832
46	Bran	Dr. Aurel Stotan, medic	1.646	823
47	Câmpia Turzii	Onoriu Savu, preot	1.632	816
48	Ctuceu	Ioan Brumbea inv. dir.	1.592	1.592
49	Zărnești	Ilie Piso, preot	1.551	752
50	Ciacova	Augustin Ghilezan, protopop	1.516	828
51	Hărman	Dimitrie Greceanu, preot	1.500	1.500
52	Codlea	Gh. Fl. Preșmereanu, preot	1.415	1.201
53	Band	Iuliu Man, preot	1.403	701
54	Șiria	Dr. Simion Pop-Zaslo, primpretor	1.380	640
55	Buziaș	Ioan Geția, protopop	1.327	1.327
56	Biled	Dr. Ioan Demian, not. public	1.246	615
57	Șimleu	Dr. Ioan Ostian, dir. lic. vicepreș.	1.235	618
58	Făgăraș	Valer Literat, prof.	1.150	575
59	Gurghiu	Leon Ternoveanu, preot	1.138	1.081
60	Sacul	Vasile Soceneanu, preot	1.085	1.000
61	Bara Olt	Dr. Liviu Brățfălean, medic	1.072	521
62	Toplița	Dr. Ioan Luca, notar public	1.008	504
63	Băsești	Laurențiu Bran, preot	1.000	500
64	Vama Buz.	Ioan Modroiu, preot	1.000	1.000
65	Teiuș	Dr. Bălușiu, primpretor	950	933
66	Zlatna	Ioan Fodorean, dir. de bancă	946	473
67	Huedin	Aurel Muntean, protopresbiter	920	920
68	Gheorgheni	Teodor Chindea, dir. lic.	815	400
69	Tinca	Ioan Catone, protop	814	731
70	Râciu	Nicolae Vuleu, proprietar	756	756
71	Salonta	Cornel Safta, dir. gim.	630	315
72	Vișeu de sus	Dr. Ivan Dan, medic	600	600
73	Gârbou	Gavril Deac, preot	590	580
74	Dej	George Mânzat, protopop	457	230
75	Reșița	Dr. N. Roșu, medic	—	500
76	Praid	Emil Sămărghișean, preot	498	248
77	Teiu	Aurel Radu, preot	480	200
78	Jibou	Dumitru Ilea, dir. șc.	454	227
79	Crasna	Dr. Ludovic Ciato, adv.	390	390
80	Tg. Săcuiesc	I. Raftroiu, preot secretar	370	185
81	I. G. Duca	Ivstîn Salanțiu, dir. șc.	300	300
82	Ilia	Iuliu Josan, protop	245	120
83	Râșnov	Eugen Popescu	240	240
84	Arp. de jos	Dr. Olimpiu Boeriu, medic	200	200
85	Luduș	Dr. Valer Russu, protopop	175	175
86	Deta	Petru Bizerta, preot	65	65
87	Vișeu de jos	Dr. Nicolae Dragomir, medic	50	25
		Total	371.743	227.438

Tabloul

despărțămintelor cari au restituit listele de subscripție fără sume semnate,

Nr. crt.	Numele despărțământului	Numele președintelui despărțământului
1	Arad	Dr. Iustin Marșieș, avocat
2	Constanța	Ioan Ionescu, institutor
3	Lugoj	Tiberiu Mălar, dir. lic.
4	Orșova	Tr. D. Țăranu, profesor
5	Ineu	Mihailu Cosma, adm. protopop
6	Hăjeș	Ioan David, prof., secretar
7	Beclean	Ioan Căreș, controlor financiar
8	Mercurea Nitraj.	Ioan Oltean, preot, vicepreședinte
9	Vinga	Sava Seculin, protopop
10	Someșu Mare	Alexandru Nilvan, dir. de bancă
11	Teaca	Dr. Aurel Caliani, avocat
12	Șerăia	Petre Basarabescu, judecător
13	Iara	Teodor Felea, preot, secretar
14	Viștea de Jos	Pavel Borsea, paroh
15	Săvârșin	Petre Binchici, preot

Tabloul

despărțămintelor cari nu ne-au restituit nici cel puțin listele de subscripție.

Nr. crt.	Numele despărțământului	Numele președintelui despărțământului
1	București	Ștefan Pop, dir. lic.
2	Oradea	Dr. Teodor Popa, avocat
3	Oravița	Ilie Rusmir, profesor
4	Zălau	Leontin Ghergariu, dir. lic.
5	Odorheiu	N. Steriopol, dir. lic.
6	Sighișoara	H. Teculescu, dir. lic.
7	Beiuș	Dr. Nicolae Flueraș, dir. lic.
8	Tășnad	Alexandru Mihăițiu, protopop
9	Săcele	Ioan Tăraș, profesor
10	Carei	A. Coza, profesor
11	Pecica	Eugen Imbuzean, primpretor
12	Câmpeni	Iosif Furdui, protopop
13	Covasna	Dr. Ioan Culca, avocat
14	Recaș	Iuliu Tioldan, preot
15	Hida	Romul Rusu, primpretor
16	Oașu	George Pușcașiu, ing., șef silvic
17	Tg. Lăpușului	Ștefan Geșia, protopop
18	Hălmeu	Vasile Dragoș, primpretor
19	Șarmășel	Bungărdean, pretor
20	Agnita	Dr. Romul Curta, avocat
21	Oena Mureșului	Dr. Ionel Rîșea, avocat
22	Baia de Criș	Dr. Nerva Oneu, avocat

Nr. crt.	Numele despărțământului	Numele președintelui despărțământului
23	Abrud	Dr. Candin David, avocat
24	Geagiul de jos	Alexandru Romaș, prof., vicepreședinte
25	Nădlac	Dr. Paul Opreș, medic,
26	Comloșul mare	Ștefan Cloroianu, protopop "
27	Feldioara	Ilie Ioanovici, preot
28	Șeica mare	Dr. Octavian Deac, medic
29	Dobra	Iosif Morariu, protopresbiter
30	Sasca montană	G. Târba, preot
31	Hendorf	Valeriu Rodeanu, dir. școlar

Comitetul central al „Astrei“ exprimă vtile sale mulțumiri tuturor celor, cari au răspuns la apelul instituțiunii noastre, semnând obolul lor pe listele de subscripție ce li s'au prezentat de către conducătorii despărțământelor sau cercurilor culturale ale instituțiunii noastre, precum și tuturor acestor conducători pentru felul cum au înțeles să execute hotărîrea adunării generale și a comitetului central cu privire la ofranda publică pentru „Astra“.

Nădăjduind, că rezultatul ofrandei publice din anul curent va fi cu mult mai satisfăcător decât cel din anul trecut și că comitetul central va avea posibilitatea materială de a realiza, în urma acestui rezultat, cât mai multe probleme culturale din programul său de muncă, așteptăm dela conducătorii despărțământelor și cercurilor culturale, ca de ziua „Astrei“ să desvolte o cât mai intensivă propagandă, pentru ca rezultatul ofrandei publice să fie cât mai mulțumitor.

Dr. Gh. Moga, m. p.
vicepreședinte.

I. Isailă, m. p.
contabil.

Partenie Cosma

(100 ani dela nașterea sa)

Cei ce vor face propagandă de „ziua Astrei“ să citească și articolul de față, luând la cunoștință activitatea atât de vrednică de toată lauda și de vecnică pomenire a aceluia care a fost Partenie Cosma, fostul director general al „Albinei“ din Sibiu și membru activ al Comitetului central al „Astrei“ noastre.

La începutul anului acestuia s'au împlinit 100 de ani dela nașterea distinsului finanțar și a bunului chivernisitor al averii „Astrei“, al bărbatului cu orizonturi largi și al omului faptel.

Sibiul a comemorat pe Partenie Cosma în ziua de 9 Mai, printr'un parastas în catedrala română ortodoxă, al Bisericii, a cărei fiu și conducător devotat a fost, printr'un pelerinaj la mormântul celui răposat și printr'un *festival comemorativ*, în Aula Academiei teologice ort. române, după o masă dată la hotel Boulevard.

Ca creștin ortodox a fost sărbătorit de însuși I. Pr. Sf. Sa Mitrop. *Nicolae al Ardealului*, ca om de finanțe din partea actualului dir. gen. al „Albinei“, dl *I. Vătășianu*, și a președ. Consiliului de adm. dl *Dr. I. Beu*, în numele guvernului a vorbit dl *T. V. Păcescu*, în numele Senatului dl senator *A. Boiu*, în numele „Solidarității“ dl *Dr. Aurel Vlad*, în numele „Băncii Naționale“ dl *Ion I. Lăpedatu*, iar în numele „Astrei“ noastre a vorbit dl *Dr. V. Bologa*.

Regretăm că, din lipsă de spațiu, nu putem publica în întregime vorbirea dlui Bologa, de altfel cetitorul o poate găsi în „Revista Economică“, numărul special, dedicat lui Partenie Cosma.

Iată câteva părți marcante din vorbirea, plină de elocință și de căldură, a reprezentantului societății noastre.

La adunarea generală dela Sighișoara (1879) a avut Partente Cosma pentru întâia oară prilejul să se informeze despre atmosfera care domnea în sânul societății, o atmosferă de opoziție, de neliniște, deoarece revendicările unora nu corespundeau celor prestate, din lipsă de fonduri, în mare parte.

„Din frământările acestea a răsărit o *eră nouă* în sânul Asociațiunii, iar desbaterile agitate ale adunării au fost cel mai bun prilej pentru Partente Cosma ca să cunoască în toate amănunțele viața internă a Asociațiunii, să-și cunoască oamenii cu intențiile și năzuințele lor pentru dezvoltarea instituției în viitor, cărora s'a atașat apoi cu toată bunăcredința.

„După stabilirea sa în Sibiu 3—4 ani nu a luat parte la mișcările Asociațiunii. Așa în 1879 îl găsim luând parte la desbaterile adunării generale din Sighișoara. În 1880 apoi se face reconstituirea organelor Asociațiunii, în *Turda* și atunci a fost ales întâia dată membru în comitetul central al Asociațiunii, al cărui *stâlp* a rămas.

„După adunarea gen. (din 1880) s'au luat măsuri pentru aranjarea *expoziției (agricole-industriale)* și în Mai 1881 începuseră să sosească obiectele pentru expoziție, din toate ținuturile locuite de poporul român. Dar când mergeau lucrurile mai bine, ca un fulger din senin, a sosit un ordin dela prefectura din Sibiu, dtdo 22 Iunie 1881, că Asociațiunea nu e îndreptățită după statutele sale să aranjeze expoziții și e îndrumată să se conformeze strict prescripțiilor din statute. Comitetul Asociațiunii a remonstrat, direct la Ministerul de Interne, împotriva acestui ordin neîntemeiat, cu atât mai vădit, că Asociațiunea a mai aranjat în trecut astfel de expoziții pentru promovarea intereselor culturii poporului român, dar înzadar. Ministerul din Budapesta n'a cedat. Atunci, ca să nu se întrerupă lucrările, pornite cu atâta trudă, intelectualii români din Sibiu au luat asupra lor, *ca particulari*, continuarea lucrărilor pentru expoziția română. Au ales din sânul lor 15 membri, ca Comitet central al expoziției, care și-au ales apoi *președinte* pe vîgurosul bărbat *Partenie Cosma*, atunci avocatul „Albinei“. Sub președinția sa s'a lucrat cu multă însufle-

țire, în adevăr dela Vlădică până la opincă, și în 27 August 1881 s'a deschis în Sibiu cea mai strălucită *expoziție românească agricolă și de industrie de casă* ce s'a văzut vreodată în sânul poporului român din Transilvania "... „In deosebi *femeea română* a dovedit la această expoziție ce însemnat factor cultural este în sânul poporului român. Neobositul președinte al expoziției, Partente Cosma, în bărbătescul său cuvânt de deschidere, după ce expune greutățile și pledecile ce au trebuit înlăturate pentru aranjarea expoziției, apoi importanța și învățămintele unei expoziții în viața popoarelor civilizate, cu un scurt rechi-zitoriu oficialității preocupate... se exprimă astfel: „*Talentul, gustul estetic, diligența și ingeniozitatea femeii române se manifestă în expoziția noastră într'un mod admirabil. Industria de casă a țărâncii române ar face onoare oricărei națiuni civilizate*".

„... „*Reuniunea Femeilor Române*“, (din Sibiu), al cărui patron era însuși Arhiepiscopul și Mitropolitul *Miron Romanul*, iar președintă d-na *Maria Cosma*, soția feteiului Partente Cosma... a pregătit toate pentru înființarea unei școli primare de fete în Sibiu... deschisă în 20 Oct. 1883 cu mare însuflețire... (Asociațiunea și-a luat ca țintă să înființeze o *școală superioară de fete cu internat*, în care să se poată concentra fetițele noastre din toate provinciile locuite de români, după terminarea învățământului primar, ca să și poată continua învățământul superior la vatra noastră părintească. Să nu mai fie avizate pururea la institute străine de limba noastră, de tradițiile și de aspirațiile noastre..., în toamna anului 1885 edificiul (*Școlii de fete al Asociațiunii*) era sub acoperiș. Cât sbuctum sufletesc însă până a ajunge la acest rezultat și câte frământări prin nesfârșitele comisiuni, cari aveau să studieze, să aprofundeze și să prezinte proiectele de rezoluțiuni, nu se poate spune. Iar dela acestea Partente Cosma niciodată nu lipsea și *cuvântul său* cumpănit și convingător, nu odată a fost *hotărâtor* în deciziunile ce se luau... (Lipseau bani). *Colecte*... s'au deschis (în 1885), când stidrea era sub acoperiș și când se știa de aproape ce cheltuieli mai sunt de acoperit. Atunci a lansat comitetul un *apel* către publicul

român, să contribuie la colecta pentru zidirea școlii... colecta mergea încet și acoperirea cheltuielilor era grabnică, iar fondurile Asociațiunii se sleiseră. Atunci s'a arătat sufletul cel mare al lui Partente Cosma, în toată lumina strălucirii sale, morale și patriotice. A luat asupra sa grija colecției pentru școala Asociațiunii și prin legăturile sale personale, oficiale sau de prietenie, a continuat colecta 8 ani de zile până în 1893, cu un rezultat foarte frumos, peste 100,000 de floreni, ceea ce ar corespunde astăzi la 8—10 milioane Lei“.

„Cu acest ajutor maritim s'a terminat zidirea școlii în vara anului 1886, s'a înzestrat cu mobilier, rechizite școlare, etc. și s'a dat mentrile sale, iar în 15 Sept. 1886, s'a deschis cea dintâi școală superioară de fete cu internat în sânul poporului român din Transilvania. Și s'a făcut aceasta, împotriva tuturor greutăților timpului, mulțămită bărbăției fericitei Partente Cosma, mulțămită ostenețelor sale neobosite și stăruinței lui de fier, care n'a cedat o clipă, până n'a dus la izbândă opera începută cu atâta trudă pentru educația națională a fiicelor poporului român“.

Când guvernul maghiar a vrut să turbure activitatea Asociațiunii și, în 1895, a cerut să se șteargă din titlul Asociațiunii, (după 35 de ani de existență), cuvântul „transilvană“, să se înlocuiască „poporul român“ cu „locuitorii cu buze valahe ai Ungariei“, să se elimine cuvântul „expozițiunii“ din statute, ca președintele să fie întărit de Ministerul de Interne ș. a. — toți pașii întreprinși de Asociațiune au fost dictați de Partente Cosma.

„E rândul să constatăm, că toată această campanie exasperată pentru susținerea statutelor în spiritul geniului străbun, a purtat-o Partente Cosma, cu concursul solidar al Comit. Asoc., cu condeul său iscusit, cu sufletul său nobil și cu bogăția cunoștințelor sale juridice. — Glorie memoriei sale!“

„... Intre imobilele Asociațiunii din Sibiu se pot observa două clădiri mai impunătoare, ca dimensiune și ca importanță. Una e casa de cărți a Asociațiunii, zidită în 1903—4, pentru sportirea mijloacelor ei de muncă. A doua e zidită în 1904—5 spre parcul George Barițiu, pentru Mu-

zeul etnografic al Asociațiunii, care s'a și deschis în Sept. 1905, cu frumoase serbări naționale și o bogată expoziție istorică și de industrie casnică, mult instructivă, care a servit apoi de bază Muzeului central.

„Clădirea acestor două imobile, cu organizarea și înregistrarea Muzeului etnografic al Asociațiunii, tot puternicului său concurs, moral și material, este a se mulțumi, că s'a putut realiza, ca un nou efort în progresul instituției (cu „abluul colaborator“ Dr. Cornel Diaconovici)“.

Când a fost să se țină adun. gen., în 1902, pentru întâia dată în Sătmar, în Baia mare, președ. Mocsonyi fiind bolnav, vicepreș. Iosif Șt. Șuluțiu, octogenar, a primit Partenie Cosma să conducă adunarea.

„Partenie Cosma niciodată nu se ferea din calea vreunei îndatoriri pentru interesele obștești ale poporului român. ... În Baia mare s'a făcut o primire strălucită reprezentanților Asociațiunii, cum rar s'a văzut, căreia i-a urmat adun. gen., cu un succes strălucit, atât moral, cât și material“.

Oratorul „Astrei“ ne-a arătat deci pe cel sărbătorit: ca organizator de prima ordine, ca animator de cea mai bună calitate, încât pe drept cuvânt societatea noastră trebuie să-l aducă întreg tributul de laudă, întrebând însă opinia publică, în fața acestui exemplu: Sunt mulți succesori de al lui Partenie Cosma?

Fie ca apelul să nu rămână fără de răspuns!

Contribuția „Astrei“ la practicarea igienei și profilaxiei mintale

de Dr. G. Preda,
vicepreședinte.

Statutele „Astrei“ prevăd, între alte multe mijloace de realizare a scopurilor ei, și „orice alte organizații legale, care vor putea contribui la promovarea literaturii și culturii, atât spirituale, cât și economice a românilor, pe baza principiilor biopolitice: prosperitatea intelectuală, morală și fizică“.

Acest aliniat a fost introdus în 1927, la stăruințele depuse de actualul președinte, profesor Dr. I. Moldovan, care — prin numeroase lucrări, apărute în „Biblioteca Eugenică și Biopolitică a Astrei“, a susținut că activitatea „Astrei“ este în cea mai mare parte o operă de educație și că atunci când este vorba de probleme ce interesează întreaga națiune, „Astra“ trebuie să colaboreze cu Școala și Biserica în respectarea necesităților biologice, pentru ridicarea capitalului biologic românesc.

„Necesitatea unei orientări în viața individuală, a familiei și în viața de stat, punând răspunderea biologică la baza întregii activități și organizațiuni“, impune pentru stat un program unitar de activitate, în cadrele cărora toate organizațiunile — deci și „Astra“ — trebuie să-și dea contribuția, căutând printr-o educație științifică și sistematică întreprinsă, să fie respectat tot ceea ce ar putea ameliora și ridica starea corporală și spirituală a indivizilor.

Ca o consecință a acceptării acestui principiu, secția medicală a „Astrei“ s'a organizat în 2 subsecții (medicală și igienică, eugenică și biopolitică), fiecare din ele cu numeroase și importante atribuții, prevăzute în regulamentul general al secțiilor.

Orice educație însă a marelui public (fie că este făcută în înțelesul medical și igienic, fie în acel eugenic și biopolitic) nu se poate întreprinde decât pe călea mintală.

A face o educație mintală individuală sau colectivă, cu scop de a conserva și dezvolta sănătatea mintală a omului și a mediului în care el trăiește, înseamnă a aplica o parte din știința igienei și profilaxiei mintale care face parte integrală din igiena generală.

După războiul mondial se impunea cu atât mai mult aplicarea măsurilor de igienă și profilaxie mintală (deci contribuția „Astrei“ era cu atât mai de folos), cu cât febra de idei și plăceri, vârtejul de interese și pasiuni, ambițiile exagerate, parvențiile neașteptate, iluziile prea mari, urmate de decepții, etc. aduceau — pe lângă emoții și comotii sufletești — practici vicioase și rele moravuri, ce sdruncinau destul de puternic sănătatea mintală a indivizilor și mediului.

În numeroase articole, publicate în „Buletinul Eugenic și Biopolitic“ (din anul 1928—1930)* arătăm că factorii de perturbație sufletească, deși sunt de ordin afectiv, pot fi influențați pe cale intelectuală.

Făcând cunoscut și vulgarizând cunoștințe și precepte ce intrau în cadrul igienei și profilaxiei mintale (și care priveau viața individuală, familiară, socială, națională, etc.), am crezut că folosesc: a) medicilor, care doresc să aprofundeze sufletul și să vadă defectele sau slăbiciunile clienților lor; b) educatorilor, (în special din învățământ) ce s'ar fi incurcat, observând marea diversitate în caracterele educaților; c) directorilor de conștiință (în special preoților) care rămăneau ulmiți, poate, în fața complexității problemelor; d) părinților lipsiți de abilitate pentru salvarea sufletelor iubite din criza prin care treceau (și pe care nu o putea înțelege complet); în sfârșit e) suferinșilor adevărați sau pseudo-suferinșilor (adică care se cred suferinși numai în mintea lor) și care ar fi căutat salvarea prin ei înșiși.

---

* Pentru detalii se pot vedea numerele 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11 și 12 din 1928; 5 și 6 din 1929; și 5—12 din 1930.

Membrii „Astrei“ (în special preoții, învățătorii) au căutat de altfel în toate vremurile, să însoțească propaganda culturală și cu o educație mintală, în special morală.

Fără de a cunoaște deci numirea de igienă și profilaxie mintală, fără a cunoaște cadrul destul de vast al acestei științe, ei o practicau, căutând să dea poporul, pe lângă însușiri intelectuale superioare, și deprinderi morale bune.

Preceptele sufletești aparțineau domeniului moralei creștine și erau răspândite pretutindeni (în special acolo unde școala nu putea pătrunde).

Știm că religia creștină, susținând dualismul dintre tendințele sufletești superioare și cele corporale, inferioare (animale), recomandă supunerea acestora din urmă celor dintâi. Adevărată și sănătoasă personalitate — după morala creștină — nu poate să se găsească decât în adâncul vieții sufletești și nu poate să se desvolte decât pe măsură ce spiritul își dobândește o suveranitate asupra relor tendințe.

Dar supunerea instinctelor nu trebuie să fie făcută orbește, ci prin o conștiință, o voință liberă. Această voință care pornea din inițiativa individului (fără nici o altă recomandare) sau care venia sub o influență din afară, avea drept scop un triumf al părții spirituale asupra părții corporale care caută să se desvolte prea mult în detrimentul celei dintâi.

Dacă analizăm preceptele morale ale igienei mintale pure, vedem că nu se deosebesc prea mult de acelea ale moralei creștine. Ele sunt, în realitate, reguli ce mențin și întăresc sănătatea mintală, adică bunele idei (gândirea) și bunele sentimente, căutând a pune frâu tuturor tendințelor ce le-ar vătăma sau ar strica buna armonie ce trebuie să existe între partea sufletească și cea corporală.

Negreșit că această educație morală se practică de toate societățile culturale; apostolii culturali fiind în același timp și medicii sufletești.

Medicina sufletească nu se adresează numai individului, ci și mediului. O purificare mintală a mediului permite, negreșit, o conservare a sănătății mintale (în cadrele

evoluei normale) a tuturor indivizilor ce trăiesc în acest mediu.

Odată deci cu imunitatea mintală prin infiltrarea bunelor idei și sentimente, odată cu bunele exemple, persuasiuni, sugestii, etc., date prin graiu și scris, se întreprinde și o apărare socială prin curățirea mediului și mai ales o împlinire a contagionii ce ar veni prin idei absurde, antisociale sau care desorganizează statul, precum și acele ce le-ar aduce plăcerile și luxul excesiv, literatura pornografică, scenele indecente, filmurile imorale, etc.

Opera de purificare a mediului aparține mai mult profilaxiei mintale. Ea are drept scop să izoleze elementele rele și să prevină pe indivizii cu anumite tendințe și temperamente contra furtunii de idei și sentimente rele (familiale, sociale, politice, economice, etc.).

„Astra“, prin organizațiile periferice, în special prin numeroasele filiale ale societății sale medicale, activând pentru ridicarea capitalului biologic românesc, (poate mai mult ca alte societăți culturale) activează deci și pentru întărirea sufletească, adică pentru formarea de bune caractere.

Contribuind la dezvoltarea laturii morale din importanta problemă a igienei și profilaxiei mintale, „Astra“ combate tendințele imorale, antisociale, antiromânești, acele tendințe care caută să distrugă în suflete: avântul generos, încrederea în conducători și în instituțiile de stat. „Astra“ este cel mai bun antidot contra terbei veninoase care caută să paralizeze nu numai scopurile ei, dar orice bună activitate din țară. Ea samănă pretutindeni dragostea, credința, speranța, optimismul, etc.; face o adevărată operă de igienă și profilaxie mintală pentru care toți guvernanții trebuie să-i poarte recunoștință.

Dacă „Astra“ nu și-a realizat complet programul fixat, aceasta se datorește grelei situații financiare prin care trece și în prezent.

Regulele de bună funcționare sufletească, de adevărată igienă mintală (în partea lor morală) sunt însă uneori primite cu rezervă de popor. Acest fapt provine, în parte, de aceea fiindcă poporul nostru este *prea* individualist și

nu acceptă bucuros măsuri ce ating prea mult exercițiul vieții sale zilnice. Dar această rezervă se datorește, în mare parte și faptul că masele populare au dese ocazii (mai ales pe cale politică) să se convingă cum recomandările date de unii intelectuali sunt călcate în picioare de alții.

În extremul Occident, ca și în Occidentul Europei (în special în Belgia și Olanda), igiena și profilaxia mintală sunt aplicate de societăți particulare, create în acest scop. Ele activează uneori singure și pe cont propriu, alteori prin subvențiuni și în colaborare cu organizațiile sanitare, de ocrotire și de apărare socială ale statului.

La noi problema se pare că nu a ajuns la maturitate. Igiena mintală oficială se reduce la un cod de profilaxie mintală, aplicabil la indivizii, cari prin predispoziția lor înăscută sau câștigată, se găsesc într'o alarmantă stare sufletească.

Trebue să recunoaștem însă că nu numai aceștia din urmă, dar chiar subiecți normali au nevoie pentru o menținere a sănătății mintale de bunele exemple și sugestiuni, deci de educația mintală și morală.

Se știe cât de puternică este influența ce exercită asupra noastră actele săvârșite de alții și cât de ușor, de exemplu, ne lovește foamea, când vedem pe alții mâncând cu poftă.

Imaginația însuflețită, dată sub forma scenelor de teatru sau chiar aceea a filmelor de cinematograf, are o influență tot așa de puternică.

Starea de suflet creată prin ansamblul de condițiuni scenice, deposedează pentru un moment individul de spiritul critic, îi supraexcită imaginația, îi încălzește simțurile, îi deșteaptă instinctele, etc. și atunci când aceste scene se repetă mereu, îi pot crea obișnuințe mintale bune sau rele, după cum au fost și actele ce l-au impresionat.

Dacă scenele indecente înlesnesc satisfacerea tendințelor rele pentru acei ce le văd, nu mai puțin nuditatea vizuală din fotografiile sau schițele, scrierile și povestirile pornografice, îndemnulurile imorale, etc. nu fac decât să

în răutățească sănătatea mintală a individului, să corupă mediul (familiar, social, etc.) și să înmulțească infracțiunile.

Este drept că fiecare acțiune își are reacțiunea ei. O reacțiune a pornit în ultimul timp (prin numeroase lucrări și reviste) contra literaturii care „prin dispozițiuni spre trivial și senzualitate, prin anarhia în sintaxa și forma poeziei, prin negativismul unor atitudini pretins critice, nu exprimă decât invazia unui extremism literar, a unei adevărate avantgarde literare“.

„Academia română“ a luat o inițiativă de a combate, de a urmări sancționarea autorilor de scrieri pornografice.

Poate că ar trebui o activitate întinsă, nu numai asupra acelor ce-și fac din literatură o profesie comercială, dar și contra acelor ce comercializează profesia artistică și chiar pe cea politică.

„Astra“, consecventă cu trecutul și activitatea ei, crede că nu se mai poate tolera falfăirea steagului cu rele exemple și sugestii, că nu se mai poate permite acelor ce ignoră biologia, igiena și profilaxia mintală, să contribuie prin faptele lor ca anumite stări constituționale să parcurgă cât mai repede distanța dintre bine și rău, dintre cinste și infracțiune.

Fără a putea interzice cu totul spiritelor curioase cercetarea anumitor domenii umane necurate, „Astra“ are datoria să devină cât mai activă pe acest teren și lucrând în colaborare cu autoritățile statului, cu organizațiile de igienă și profilaxie mintală și cu instituțiile culturale ce au luat o ofensivă în această direcție, să contribuie la o curățire sufletească a acestor domenii.

A întârzia ar fi un păcat, nu numai față de înaintași, dar și față de urmași, deoarece perpetuarea mediilor rele crează deprinderi care în serii de generații pot ajunge să se înrădăcineze ca rele inclinațiuni și tendințe.

Părerii

relativ la problema salvării și cultivării specificului nostru etnic

de **Dr. Tib. Brediceanu.**

În ședințele secțiunii artistice ale „Astrei” am pus, în anii din urmă, mai de multe ori în discuțiune problema apărării și înviorării unor laturi ale specificului nostru etnic, arătând tot odată și nepretențioasele mele păreri cu privire la soluționarea cât mai neîntârziată și mai favorabilă a acestei probleme.

Ceea ce am relatat în chip verbal la amintitele ocazii și ceea ce dl. președinte al „Asociațiunii” noastre, Dr. Iuliu Moldovan, îmi cere să concretizez de astă dată și în scris, ar fi aproximativ următoarele:

Datinele strămoșești și îndeletnicirile artistice ale poporul nostru, atât de multiple și bogate în manifestările lor, dispar din zi în zi: sunt, față de trecut, într'un declin care trebuie să umple de îngrijorare inima oricărui bun român. Cu deosebire dela războiul încoace lumea dela țară arată un desinteres inexplicabil față de ceea ce a fost drag și scump înaintașilor noștri și prin ce, în cursul veacurilor, mai mult s'a afirmat sufletul genuin al neamului nostru. Dispare industria casnică: țesăturile, cusăturile, portul național de atâtea feluri, dispar creșăturile în lemn și cheramlea atât de artistic executată de mâna isteasă a țărânului român, — dispare muzica satelor noastre și cu aceasta deodată și nenumărate texte de doine, cântece, colinde, balade, cântece de cununii și bocete, — deci o bună parte a creației literare a poporul nostru. Dacă această literară creație în parte, totuși, a putut fi salvată mai din vreme și poate fi salvată și de aci înainte mai ușor prin faptul, că colecționarea ei nu întâmpină prea mari greutăți, — d. p. în oricare sat, un învățător cu tragere de inimă și cu înțelegere pentru produsele de acest gen ale țărânilor noștri, poate lesne întocmi o bună culegere de poezii populare chiar și numai prin anumite îndrumări și îndemnuri date copiilor dela școală ca să noteze tot ce în această

privință pot afla dela părinții, rudele sau cunoscuții lor, — muzica nu se poate colecționa și nota cu succes decât de către oameni de specialitate, instruiți și rutinați în selecționarea și descrierea melodiilor, — o muncă destul de dificilă, chiar și în cazul când culegerile se fac, după sistem modern, adică prin înregistrarea melodiilor cu ajutorul aparatelor fonografice. De altă parte dintre toate artele populare tocmai culegerea muzicii populare pare a fi mai urgentă: de o parte fiindcă în trecut acest lucru s'a neglijat considerabil și constituie azi o pierdere aproape ireparabilă, de altă parte fiindcă originalitatea și caracterul specific al muzicii noastre, după ținuturi, se pierde prin influința nefastă a melodiilor de toate felurile, răspândite, mai ales prin plăcile de gramofon și prin radiodifuziune, până în cele mai depărtate și mai ascunse sate. În fine paralel cu dispariția minunatelor noastre melodii de joc e amenințat de pierire și genul de artă tot atât de prețios, dar căruia i s'a dat mai puțină atențiune până acum: dansul popular ca coreografie. Din cauza metodelor mance și insuficiente, până acum, pentru notarea exactă a mișcărilor de dans, dansurile noastre populare, în ce privește latura coreografică a lor, putem spune că, în general, au rămas necolecționate, — împrejurare care de asemenea formează o pagubă națională, având în vedere iarăși varietatea, bogăția și farmecul deosebit al dansurilor românești, remarcate chiar de istoriograful străini, cu sute de ani înainte.

Dar în fața acestor stări, totuși, ar fi o greșală dacă ne-am pierde curajul și ne-am lăsa cuprinși de desnădejde. În comparație cu alte neamuri, cari unele abia mai au o artă populară, iar altele au pierdut-o cu totul, în țara noastră lucrurile stau altcum: poporul nostru dispune încă de multă artă valoroasă și specifică a sa. Avem încă suficiente izvoare de cercetare și nu ne lipsesc posibilitățile de a reconstitui chiar ceea ce prin necultivare a început să dispară.

Dar dacă aceasta e situația artei noastre populare în prezent, atunci nu mai avem timp de pierdut. Lăsând la o parte ori și ce fel de interese mai depărtate, să ne așternem pe lucru, să mântuim arta poporului nostru care ne-a mai

rămas, căci săvârșind această muncă *mântuim tot ce caracterizează și ce exteriorizează mai mult specificul etnic al neamului nostru românesc*. Împlinirea acestei munci e o imperioasă datorință a generației de astăzi. Pentru ori și ce întârziere sau întrelăsare suntem răspunzători nu numai față de înaintașii noștri, cari au pus temelile și dela cari am moștenit această minunată și neîntrecută artă, ci și față de urmașii noștri cari cu drept cuvânt nu ne-ar putea ierta nici odată dauna pe care am cauzat-o națiunii prin întreruperea neglijentă și vinovată a unei vechi și merituoase tradiții.

Munca de salvare trebuie să înceapă cât mai curând din următoarele principale motive :

1. Findcă adevărații susținători ai artel noastre tradiționale sunt, întâi și întâi, bătrânii țărani și bătrânele țărane cari, azi-mâine, pleacă dintre noi. Ei sunt mai ales cari cultivă cu sfințenie această artă, cari o înțeleg așa precum trebuie să fie înțeleasă și cari ni-o pot și împărtăși în felul în care trebuie să ne rămână păstrată ;

2. Al doilea motiv care reclamă accelerarea operelor de mântuire a artel noastre populare este împrejurarea, că vecinii noștri dela vest, potrivit de veacuri, în nesocotita lor acțiune revizionistă, profitând de indiferentismul nostru, intensifică din ce în ce mai accentuat sistematica lor procedură de a aduna și de a fixa în tipar și imagini și de a lansa în lume, ca și când ar aparține patrimoniului lor, multe din cele mai tipice obiceiuri și cele mai veritabile produse artistice ale poporului nostru ;*)

3. Un al treilea motiv care ne îndeamnă ca să grăbim colecționarea a tot ce aparține avutului nostru artistic național, este materialul de dovadă cu care ne trebuie să ne înarmăm, în scop de propagandă, pentru toate acele prilejuri, la cari alte popoare obișnuiesc a se prezenta cu asemenea documente pentru susținerea cauzelor lor politice și culturale ;

---

*) A se vedea în privința aceasta documentatele studii ale dlui Dr. C. Petranu, v.-președintele secțiunii artistice a „Astei”, publicate în Revue de Transylvanie, Tom. I. nr. 1 și 4 și Tom. II. nr. 3

4. În fine, dar numai pe urmă, trebuie să ne gândim la salvarea artelor noastre specifice, mai ales a celei vechi, de o parte pentru folosul și îndreptarea pe adevărată cale a dezvoltării *artei populare noi*, — de altă parte pentru interesele *artei noastre naționale superioare, culte*: baza de pornire și de orientare pentru viitor, atât a unuia cât și a celeilalte, neputând fi alta decât creația artistică populară pe care am moștenit-o din bătrâni.

Și acum să vedem care ar fi mijloacele pentru ajungerea mai curând a scopurilor noastre. Acestea pot fi de multe feluri. Pe lângă cele de mai de mult în uz, asupra cărora credem că nu e lipsă să mai insistăm aici, ne oprim de astădată la mijlocul care ni se pare mai eficace și mai curând ducător la un rezultat pozitiv și care este *filmul sonor*. Față de ori și ce alt mijloc de culegere, păstrare și propagare a etnicului nostru, avantajul mare al filmului sonor este, că cu ajutorul lui se poate înregistra simultan un episod sau un obicei oarecare d. p. o nuntă țărănească sub toate aspectele ei multiple și anume: al obiceiului în-suși, al peisajului în care este încadrat, al costumelor, locale, al vorbăriei (zicăturii, strigăturii etc.), al muzicii (cântec vocal și muzică instrumentală), al dansului (ca coreografie) ș. a.

Să cercetăm ce s'a realizat până acum, din ceea ce ne-a fost dat să vedem și să ascultăm, pe terenul filmului sonor românesc?

În cinematografele noastre din Transilvania au rulat, până în prezent, următoarele trei filme mari: „Ctuleandra“, „Insula șerpilor“ și „Prima dragoste“, — ultimul: un film unguresc, în care episoade sătești ungurești au fost înlocuite cu episoade și dansuri românești. Lumea spectatoare a rămas nemulțumită de aceste filme care curând au și fost scoase din repertoriile cinematografelor. Greșala lor principală a fost că, fără a aprofunda și fără a cunoaște îndeajuns elementele care constituiesc veritabila expresie a sufletului românesc, s'a început de-adreptul cu plăsmuirea unor filme sonore românești menite — pe semne — să stea alături chiar să întrecă produsele de acest gen

ale străinătății. S'a clădit — cum s'ar spune — dela co-periș și nu dela temelii.

Noi vedem altfel problema filmului sonor român. În-ceputul cred că e bine să se facă cu fixarea unor imagini caracteristice cari să înfățișeze mici scene din viața poporul nostru dela sate, așa cum se prezintă ele în toată originalitatea lor, fără ca să fie încadrate sau să facă parte dintr'o acțiune mai complicată oarecare de roman sau de piesă teatrală. Ne gândim deci la epizoade scurte: obiceiuri cari se desfășură în peisajii din cele mai frumoase pe cari le avem, case sătești, interioare tipice, — apoi la o serie de dansuri, din diferite ținuturi, bine puse la punct, atât în ce privește muzica cât și partea coreografică a dansului, ș. a. Numai după ce vom avea temelia solidă a unor astfel de imagini ireproșabile sub ori și ce aspect, ar urma să ne ocupăm și de înjgheburile unor filme sonore românești de proporții mai mari. Felul conceput de noi s'ar limita deci, deocamdată, adică pentru prima fază a lucrărilor, la așa-numitele „jurnale“ cu cari se introduc spectacolele de cinematograf și cari cuprinzând frumosul nostru etnic într'o cât mai perfectă formă să fie utilizabile totodată și în scop de propagandă, în țară și în străinătate.

Având prin aceste filme-documente *salvate* o însemnată parte a obiceiurilor, porturilor, cântecelor și dansurilor noastre naționale, ușor se poate trece la rezolvirea *problemei cultivării specificului nostru etnic*, nu numai prin demonstrații cinematografice, ci și prin părți extrase în formă de imagini fixe (fotografii) din laturea vizuală, — sau în formă de specimene de melodii populare românești din laturea muzicală a acestor filme.

loră executarea filmelor într-o închipuit astfel :

Să se institue în cadrele secțiunii artistice a „Astrei“ o comisiune compusă din persoane cari cunoscând amănuntele folclorului și etnicului nostru românesc, — prin studiile pe cari le-au făcut cât și prin probele pe cari le-au dat la alte ocazii — să prezinte toate garanțiile necesare pentru realizarea, în chip cât mai desăvârșit, a amintirilor filme-jurnale. Membrii acestei comisii, după ce vor vizita și vor alege regiunile sau localitățile potrivite

sub aspectul telurilor propuse, vor pregăti, în timpul iernii, totul pentru ea, din primăvară și până în toamnă, să se poată executa filmele după un plan bine precizat. Adică: vor desemna cadrele în care se vor înscena anumite obiecturi, dansuri ș. a., vor angaja persoanele care să figureze în film, vor îngriji de ireproșabila lor prezentare, atât în ce privește portul lor cât și în ceea ce vor avea de spus, de cântat sau de dansat, dându-se cea mai mare atențiune muzicii acompaniatoare care, păstrând necondiționat și în primul rând caracterul specific local, să fie totuși întocmită așa, ca filmul să nu lase nimica de dorit nici sub acest raport.

Însăși opera filmării credem că nu poate întâmpina greutăți, întru cât — pe cât suntem informați — la Ministerul internelor există deja un „Serviciu cinematografic“ sub conducerea Oficiului Național de turism, care este ajustat cu toate cele de lipsă pentru o impecabilă executare a unor filme sonore. Și cum acest serviciu stă la dispoziția altor societăți culturale, mult mai tinere, dar asemănătoare „Astrei“ în ce privește programul studiilor de etnografie și folclor, nu ne putem închipui că concursul său să poată fi detras tocmai „Astre“ care — de sigur în alte vremuri și în împrejurări mult mai grele ca și cele de astăzi — dar de 75 de ani luptă spre aceeași țintă și același ideal. Tot așa credem că nu poate fi nici o piedică ca, pentru înfăptuirea proiectelor sale, „Astre“ să i se pună la dispoziție și cota-parte a fondurilor destinate an de an pentru asemenea scopuri de către guvernele țării. Experiențele „Astrei“ în domeniul cercetărilor și studiilor vieții românești dela țară și realizările ei dovedite în această privință la multe ocazii, nu pot fi nesocotite. Astfel nu cerem decât un drept care îi revine și care se cuvine bătrânei noastre „Asociațiuni pentru literatura română și cultura poporului român“ când îl rugăm pe președintele nostru, dl Dr. Iuliu Moldovan, să binevoiască a interveni la loc competent ca dezideratele noastre în folosul celor mai sus amintite, pe care le credem juste și pe deplin întemeiate, să se împlinească în cel mai scurt timp posibil.

Acțiunea de păstrare a porturilor, cântecelor, dansurilor și obiceiurilor strămoșești*)

de Prof. R. Vuia.

Este un fapt cunoscut, că poporul român a dezvoltat și păstrat una dintre cele mai strălucite civilizațiuni populare în Europa. Asemenea s'a constatat că această civilizație, profund autohtonă și specific românească, sub influențele civilizației cu caracter universal al orașelor, este atacată și amenințată în existența ei. Se impune deci o acțiune de păstrare organizată în mod sistematic, pentru sfârșirea acestui proces de dezagregare a civilizației noastre populare și spre a-i reda iarăși stabilitatea și strălucirea de odinioară. Această acțiune de regenerare și păstrare a patrimoniului nostru cultural strămoșesc nu mai poate fi amânată. Procesul de dezagregare a pătruns adânc în inima satelor noastre și suntem amenințați să pierdem comori, ce nu mai pot fi nici salvate, nici înlocuite.

În străinătate și mai ales în țările apusene unde procesul de dezagregare a pătruns mai de mult și deci se simțea nevoia unei acțiuni de păstrare, putem înregistra exemple demne de urmat pentru acțiunea noastră. Ca să dăm numai câteva exemple, dintre cele mai de seamă, amintim activitatea rodnică în această direcție a „Societății engleze pentru păstrarea cântecelor și dansurilor populare“, apoi „Federația elvețiană pentru păstrarea porturilor naționale“ și în sfârșit Asociația germană pentru păstrarea portului popular care singură numără peste 40.000 de membri.

Poporul român este situat în colțul sudestic al Europei, într-o zonă unde civilizația populară și-a păstrat încă viçoarea până în timpurile noastre. Mulțumită spiritului conservativ al poporului nostru, procesul de dezagregare a devenit acut abia în cursul ultimelor decenii și mai ales în perioada de după războiu.

---

*) Referat prezentat la consfătuirea președinților de despărțăminte, Cluj, 8 Mai 1937.

Evident că în astfel de împrejurări nici noi nu mai putem fi indiferenți față de pericolul ce amenință mărturiile civilizației noastre populare; a sosit timpul suprem ca să organizăm și noi o acțiune puternică pentru salvarea patrimoniului nostru tradițional.

Pentru primul moment se pun două chestiuni: 1. cine să întreprindă această chestiune? și 2, cari vor fi mijloacele întrebuintate?

Cu privire la prima întrebare, avem două posibilități: 1. să organizăm și noi, ca și cei din străinătate, o societate constituită anume pentru acest scop, sau să întrebuițăm asociațiile noastre culturale. Noi credem, că pentru moment și pentru împrejurările noastre, e mai bine să întrebuițăm în acest scop asociațiunile noastre culturale. Întâi, pentru că ele ne dau gata cadrele lor bine organizate și pentru că, în programul lor, intră bine și acțiunea de păstrare a elementelor noastre tradiționale. Îndeosebi găsim potrivit pentru îndeplinirea acestei misiuni „Astra“ noastră culturală care, prin organizația sa și contactul său mai strâns cu populația noastră rurală, pare a fi mai îndreptățită să ia asupra sa această sarcină.

Cum însă acțiunea aceasta cere o muncă stăruitoare, organizată pe o scară largă, va trebui să apelăm, în afară de asociația noastră culturală și la ajutorul altor factori. Acești factori sunt: școala și muzeele.

Și în deosebi ce privește școala și mai ales școala primară a satelor noastre, care intră în primul plan al intereselor noastre, a fost și este, după părerea noastră, greșit organizată. În loc ca ea să pornească dela strălucita noastră civilizație populară, să o desvolte și să o ocrotească, i s'a dat, ca principală menire, civilizarea satelor prin introducerea culturii moderne de origine orășenească cu totul străină de atmosfera și sufletul satelor noastre. Această cultură artificială a orașelor, ce a pătruns prin mijlocirea școlii primare, în loc să întărească, a contribuit și ea la acțiunea de desagregare a vechii noastre civilizații populare. Prin urmare va trebui să reformăm fundamental principiile educației populației dela țară și în locul culturii orașelor, să punem, ca punct de

plecare și ca bază în școlile noastre rurale, civilizația noastră populară. Da trebui să modificăm nu numai spiritul școlii primare dar și programul ei analitic. La orele de limba română se vor introduce produsele admirabile ale poeziei noastre populare; la orele de cânt, frumoasele noastre cântece populare și în deosebi locale; la orele de lucru manual să servească ca modele admirabilele noastre cusături și țesături țărănești, nu însă cele din albume, ci să se continue cu tradiția locală prin utilizarea motivelor din fața locului. Elevii să fie educați să știe să aprecieze și să iubească iarăși produsele artei noastre populare. Această nouă educație, în spiritul tradiției locale să se facă neforțat și neimpus, ca o necesitate ce izvoarește adânc din forțele sufletești ale populației dela țară, care și în trecut a simțit nevoia de a-și manifesta această necesitate culturală fără să i se impună.

În acțiunea de păstrare ar putea fi înrolate în deosebi școlile care au un contact mai strâns cu straturile dela țară și anume: seminarele teologice, școlile normale și cum am amintit mai sus în deosebi școlile primare. Considerăm ca absolut necesar, ca viitorii preoți și învățători să fie educați și ei în spiritul tradiției strămoșești și ca să cunoască și ei temeinic și să aprecieze civilizația noastră populară.

Etnografia va trebui să devină studiu obligatoriu în seminarile de teologie și în deosebi în școlile normale. Ne permitem să cităm în această privință cuvintele mult regretatului G. Vălsan, luate din o conferință a sa intitulată: „O știință nouă: Etnografia“, publicată în biblioteca secției geografico-etnografică a „Astrei“. „Oriecum trebuie să-i pară uimitor faptul că nu ne gândim serios la lucrul acesta. Nu ne cunoaștem pe noi. Școala, după cum spune legea și regulamentul, e în primul rând națională. Dar școala nu ne învață să cunoaștem națiunea. Ne învață să cunoaștem istoria patriei, adică trecutul poporului, ce a murit. Ne învață să cunoaștem geografia, adică pământul poporului. Ne învață să cunoaștem limba poporului, dar pe însuși poporul nimeni nu ni-l arată. Care obiect și în ce școală românească, dela cele primare până la Universitate, tra-

tează despre vleața actuală a poporului românesc? Copilul aude veșnice vorbe mari de „națiune“, „tubire de neam“ și le repetă pe dinafară, întărindu-se în el credința că acestea sunt niște peceți oficiale. Și așa este, căci spre a putea iubi un neam, fie chiar al tău, trebuie să-l cunoști. O serioasă conștiință națională, ca și o cultură națională la noi poate porni numai dela o deplină și mai exactă cunoaștere a poporului românesc. Etnografa deci, înainte de toate — și aceasta fi dă cea mai înaltă valoare, e un mijloc de educațiune națională, nu mai prejos de istorie și geografie, mijloc neapărat în faza noastră de civilizație tranziție“.

Al treilea factor important în acțiunea de păstrare sunt muzeele etnografice. Prin însăși organizarea lor, ele au de scop salvarea și păstrarea mărturiilor civilizației noastre populare și reprezentarea lor prin mijloace muzeale. Dar muzeele au încă două alte terenuri de activitate: ele sunt totodată și institute de cercetări și mai ales ce ne interesează de aproape, servesc ca oficii de îndrumare și lămurire a problemelor în legătură cu acțiunea de păstrare a elementelor tradiționale. Prin urmare în orice acțiune de regenerare a porturilor sau altor ramuri din domeniul civilizației noastre populare, ne vom adresa în primul rând muzeelor etnografice, pentru că ele sunt din punct de vedere științifice supremul for de autoritate în problemele noastre etnice și acțiunea de păstrare a elementelor noastre tradiționale.

Iar acum, după ce am arătat cari sunt, după convingerea noastră, factorii la cari va trebui să apelăm în acțiunea noastră, vom încerca să arătăm și unele principii cu privire la metodele ce trebuie să întrebuișăm.

Dacă examinăm ținuturile noastre, din punct de vedere al păstrării porturilor, putem distinge regiuni unde portul s'a păstrat destul de bine, alături de regiuni în cari portul este mai mult sau mai puțin amenințat. Afară de aceasta, vom constata că avem regiuni în care portul popular păstrează un caracter mai pronunțat românesc, iar în alte regiuni ne arată influențele cercurilor culturale vecine sau evidente influențe străine. În privința influențelor cercurilor

culturale și ale elementelor străine trebuie să distingem două categorii: regiuni influențate mai de mult de cercurile culturale vecine și unde elementele străine s'au încetățenit de mult, întrucât ca și cuvintele străine din limba noastră. În aceste regiuni, deși constatăm influențe străine, dar pentrucă ele s'au încetățenit de mult și au devenit specifice locale, suntem de părere că portul să fie păstrat în forma sa actuală, eliminând numai piesele evident străine și recente. Astfel de zone, influențate de cercurile culturale vecine sunt: regiunile dela nord și vest ale Ardealului, cum e de pildă portul din Țara Oașului și Maramureș, portul din Crișana și județul Arad, care prezintă influențele cercului cultural nord-vestic sau ungaro-slovac; apoi portul din Banat, care are legături cu cercul cultural nord-est balcanic. Colțul nord-estic al Ardealului, împreună cu portul din Bucovina și nordul Moldovei, prezintă și el unele elemente ce îl leagă de cercul cultural nord-estic româno-ucraïnian.

De aici urmează, că porturile cele mai puțin afectate de influențe străine sunt cele din regiunea de sud-est ale Ardealului: cele din județele Sibiu, Făgăraș, Târnave, Alba și Someș.

În afară de zonele influențate de cercurile culturale vecine și care, cum am afirmat mai sus, au un caracter specific local, avem zone sau regiuni unde portul popular arată influențe evidente și mai recente, străine și în deosebi maghiare. Un astfel de caz ne oferă de pildă regiunile românești secuzate și, ca să servim cu un exemplu mai apropiat, jud. Cluj. În deosebi portul din bostnul dela Huedin prezintă multe elemente recente maghiare. În astfel de cazuri, va trebui să reacționăm energic și cât de urgent spre a reface vechitul port original românesc, care a existat în aceste regiuni înainte de a fi inundate de elemente străine.

Prin urmare, atenția noastră va fi îndreptată îndeosebi spre zonele amenințate, fie de procesul de dispariție a portului și înlocuirea lui cu piese orășenești, fie înspre regiunile invadate de elemente străine ale porturilor minoritare, care împrumută o notă străină cu totul păgubitoare din punct de vedere național în viața satelor noastre.

Iar întrucât privește însuși procedeul practic, ce credem că va trebui să urmărim, se va ține seamă de următoarele principii: portul este rezultat al unei evoluții naturale și a unei adaptări la temperamentul artistic al poporul respectiv, precum și la cadrul geografic. Una din trăsăturile caracteristice ale sale este tendința de diferențiere spre a forma variațiuni locale. Considerăm tocmai aceste variațiuni locale, ca elementele cele mai de valoare ale porturilor noastre populare, dând regiunilor respective o notă specific locală. De aici rezultă, că e nefiresc și în potriva legii evoluției și dezvoltării porturilor, tendința de a uniformiza sau de a introduce elemente, fie chiar românești, din alte regiuni. Principiul, care va trebui să stea la baza acțiunii noastre de regenerare și păstrare va trebui să fie de a păstra aceste variațiuni locale și de a nu introduce elemente din alte părți. În cazul, când portul local e amenințat sau a dispărut, acțiunea de păstrare trebuie pornită dela elementele existente; piesele vechi, ce se mai păstrează în sat și ceea ce ne mai spune tradiția locală. Pentru cazul când portul a dispărut cu desăvârșire, fără a lăsa urme, va trebui să transplantăm portul cel mai apropiat și mai potrivit pentru împrejurările locale.

Portul popular nu este nici el ceva staționar, ce nu a cunoscut nici o evoluție, și el a suferit și suferă transformări, dar în linia tradiției și la intervale mult mai mari decât moda noastră orășenească. De aici urmează că tot nu trebuie să oprim orice încercare de transformare sau adaptare la condițiile actuale de trai a porturilor noastre. Nu trebuie să păstrăm, cu orice preț, un port static inadapabil la condițiile actuale de trai și atmosfera rurală de azi, el trebuie să-l menținem viu ca să se poată adapta organic necesităților economice și culturale actuale.

În ce privește însuși sistemul de organizare a acțiunii, credem necesar de a forma în fiecare sat un mic comitet local, compus din preot, învățător și câțiva țărani fruntași cu tragere de inimă pentru problema obiectivelor noastre, care să albească în grija lor acțiunea de păstrare a porturilor din satul respectiv. În centrele despărțămintelor să se formeze iarăși un comitet restrâns de persoane cu price-

pere și interes pentru această acțiune, care să urmărească, să dea îndrumări și să controleze activitatea comitetelor locale sătești. La rândul lor, muzeele etnografice vor servi ca oficii de informare și îndrumare științifică a acțiunii. Pentru promovarea acțiunii și deșteptarea interesului pentru acțiunea de păstrare, atât comitetele locale și în deosebi ale despărțămintelor vor organiza din timp în timp expoziții de industrie casnică și festivaluri, prezentând dansuri cânteece, obiceiuri și porturi populare. Conducerea centrală, la rândul ei, va aranja tot la doi sau trei ani, mari serbări populare pe regiuni sau chiar pentru întreaga țară, așa cum face și societatea pentru păstrarea porturilor naționale din Elveția. Credem că ar fi în interesul acțiunii ca Rusalțiile să fie decretate ca o serbătoare a porturilor, cântecelor, dansurilor și obiceiurilor naționale, când toate organizațiile care sunt în serviciul acestei acțiuni să organizeze serbări populare.

Mână în mână cu acțiunea de păstrare a porturilor va trebui să se facă și acțiunea pentru păstrarea și dezvoltarea industriei noastre casnice. Evident că acțiunea de păstrare e condiționată chiar de această industrie casnică și renașterea porturilor va duce cu siguranță și la renașterea și înflorirea industriei noastre casnice. Industria casnică va trebui să producă mai mult decât cere îndestularea nevoilor restrânse ale casei țărănești, ea va trebui să câștige o dezvoltare, ca să devină un izvor de câștig al țărănimii noastre.

Orcât entuziasm am avea pentru acțiunea de păstrare a porturilor, ea nu va prinde dacă nu vom asocia și un element economic modern: câștigul.

Principiile fundamentale ale școlii țărănești de N. Săulescu.

Școala țărănească introdusă de „Astra“ în Transilvania începe să-și contureze structura; după o practică de 3—6 ani de funcționare, reies aproape natural direcțiile pentru organizarea acestor minunate școli pentru tre-

zirea păturei țărănești. Iată de ce socotesc util să arăt propunerile, pe care le-am făcut conducerii „Astrei”, în numele grupării „Gând Românesc”, care a organizat în cadrul despărțământului Cluj trei cursuri cu țărani în ultimii trei ani.

În privința scopului este necesar să accentuăm că școala țărănească nu reprezintă o oarecare treaptă de învățământ cu programe cântărite pe ore și capitole, ci este o școală de prelucrarea sufletului țăranului român, un mijloc de trezirea săteanului nostru, o minunată unealtă de dinamizare a satelor.

Menținând acest scop pentru școala țărănească, ne aflăm în spiritul școlii țărănești tipice, școlii daneze; într-adevăr *Begtrup**) susține în această ordine de idei următoarele:

„Școala superioară mărturisește că nu caută să facă din tineretul Danemarcei nici dascăli de catedră, nici soareci de bibliotecă, ci să-l ajute să-și afle fetele în munca de fiecare zi și să-l facă să înțeleagă ce este aceea o viață omenească vie. Dorim ca școlarii să se întoarcă la gospodăria lor țărănească, la meseria sau negoțul de unde au venit și să-și poată împlini lucrul cu un cuget neînfrânt și cu o minte mai luminată, ca o urmare a trecerii prin școlile noastre. Ne bucurăm că școlarii capătă dorința să citească bune cărți; dar ne-ar părea mai bine să-l vedem destoinic să învețe de la viața însăși. Într-un cuvânt dorim ca școlile populare superioare să fie școli de viață, în cel mai bun înțeles al expresiei”.

Pentru atingerea acestui scop este nevoie să punem o deosebită grijă în recrutarea elevilor, să adoptăm o metodă specială de predare, să organizăm neapărat un internat, în care vor locui țărani, să dăm o durată mai lungă cursurilor și să menținem legătura cu sătenii după plecarea de la cursuri.

În recrutarea elevilor pentru școala țărănească, recrutarea care trebuie să se pregătească prin conferințe speciale ale preoților și învățătorilor și să se facă personal

---

*) Citat după E. Buceja, O sută de ani de Școală țărănească. Căminul cultural, II, 3, 1936.

de către conducerea despărțământului, trebuie să avem două griji principale: vârsta și averea viitorului elev.

Școala vrând să acționeze în primul rând asupra sufletului, elevul trebuie să fie suficient de tânăr ca să se mai poată încă entuziasma.

Experiența ne-a arătat că cea mai potrivită vârstă este între 23—30 ani, adică imediat după terminarea armatei. Țăranii prea tineri sunt neserioși, nu au suficientă legătură cu realitățile vieții și sunt lipsiți de practica agricolă ca să înțeleagă rostul lecțiilor agricole și în plus nu au nici interes pentru lucruri practice, pe care ei știu că nu le pot aplica imediat în gospodăria proprie. Țăranii prea în vârstă nu mai posedă elan suficient pentru o primenire sufletească.

Trebuie mai departe să ne îngrijim ca viitorul elev să ofere garanții că va deveni gospodăru; vor fi admiși deci în școala țărănească fie conducătorii de gospodării agricole, fie cei ce sunt desemnați ca moștenitorii ai gospodăriei. Această precauțiune este foarte necesară, deoarece scopul școlii fiind să formeze fruntașii ai satelor, nu are nici un rost să facem eforturi pentru cei ce vor lua drumul orașelor.

Metoda de predare se deosebește esențial de cele practicate în alte școli; nu lecțiile programatice își au locul aici, ci convorbirile adaptate specificului fiecărei regiuni; orice expunere făcută în școala țărănească trebuie întâi să trezească și să captiveze și numai după aceea să lumineze. De aceea școala țărănească nu cunoaște nici programe rigide, nici examene și nici diplome; școala țărănească trebuie urmată de dragul ei.

Materiile, care se predau în școlile țărănești sunt materii generale și materii de specialitate. Din materiile generale atenția principală trebuie acordată limbii noastre și istoriei românilor; țăranii trebuie aduși să înțeleagă frumusețea basmelor, cântecelor și poeziei populare, precum și trecutul viteazului nostru popor.

În afară de istorie și limba română se mai dau elevilor școlii țărănești și noțiuni de geografia patriei, de drept și cooperative, de igienă și religie. De asemenea

elevii fac și educația fizică. În școlile țărănești daneze gimnastica se predă 6—12 ore săptămânal în săli de gimnastică spațioase, pe care le are acolo fiecare școală țărănească.

Dintre materiile de specialitate se predau variat dela o regiune la alta, agricultura, creșterea vitelor, creșterea păsărilor, pomăritul, albinăritul, etc. Lecțiile agricole vor consta în esență, după câteva convorbiri introductive, în demonstrații și lucrări practice.

Durata cursurilor depinde de puțința de a lipsi din gospodăria a diferiților elevi, precum și de posibilitățile financiare ale fiecărui despărțământ. Durata cursurilor trebuie să fie cel puțin 4 săptămâni. Mai târziu când școala va crește în prestigiu, prin utilitatea ei mereu crescândă, țărani înșiși vor putea contribui parțial la întreținerea lor; de asemenea despărțămintele vor putea mai ușor căpăta fonduri pentru asemenea importantă inițiativă și chiar Statul va trebui să ajute această școală pregătitoare de țărani fruntași, așa cum în Danemarca Statul contribuie cu 50% la acoperirea cheltuielilor necesitate de funcționarea școlilor țărănești. În aceste condițiuni școala țărănească va putea să-și extindă durata cursurilor la 2—3 luni. Școala țărănească nu și-ar putea îndeplini marea ei misiune în așa scurt timp dacă n'ar fi înzestrată cu un *internat*; elevii-țărani trebuie să stea în atmosfera caldă a unui cămin comun, pentru ca neîncetat școala să acționeze asupra lor. La această constatare au ajuns aproape toate despărțămintele „Astret”. Aceasta este și una din fundamentalele condiții de succes ale școlii țărănești daneze. Astfel *Hollman* *) arată că în Danemarca, unde școlile sunt particulare, elevii sunt primiți în familia directorului și primesc dela el hrană și locuință; totuși școala nu capătă caracterul unui internat, ci pe acela al unei vaste familii. Școala vrea să fie pentru școlarii un adevărat cămin cu căldura și intimitatea sa, pentru ca prin aceasta să-și întindă influența sa asupra întregii personalități a școlarului. Școlarii și profesorii nu numai că mănâncă la o masă comună, ci își petrec și serile într'o prietenească adunare.

*) Hollman, Die Volkshochschule.

În căminurile daneze domnește o simplitate impresio-
nantă, dormitoarele, sălile de clasă, mâncarea ca și întreaga
vieață reproduc tipicul vieții țărănești; de altfel cele mai
multe căminuri sunt adăpostite în locuințe modeste. Orga-
nizația căminurilor daneze se inspiră dela maxima: „să
trăiești simplu, dar să gândești înalt!”.

Roadele școlii țărănești trebuiesc nu numai păstrate,
dar chiar și sporite prin legătura, pe care trebuie să o în-
trețină „Astra” cu foștii elevi; în acest scop ar fi nimerit
ca să aibă loc anual întruniri ale foștilor elevi, mai ales
la începutul lunii iunie, întruniri legate de excursii agri-
cole interesante în gospodăriile fruntașe ale regiunii, în
stațiunile experimentale agricole, în fermele model. De ase-
menea este necesară o revistă specială a „Astrei”, desti-
nată foștilor elevi și în care să se adâncească problemele
puse în școala țărănească. Mai târziu prin asociații jude-
țene, prin cooperative, etc. se vor putea înjgheba organi-
zații utile dezvoltării spirituale și economice a foștilor elevi
ai școlii țărănești.

Aceste principii fundamentale ale școlii țărănești tre-
buiesc respectate, pentru că numai astfel ele își vor atinge
scopul urmărit: dezvoltarea unei țărăniți mândre de rolul
ei social, cultural și economic. În actuala organizare a
Statului nostru țărăniimea nu trăiește o viață a ei unitară
și independentă pe plan spiritual și material. Pătura țără-
nească reprezintă mai degrabă o masă amorfă, care pri-
mește necontentit influențe străine de spiritul ei. Așa cum
cu multă dreptate a arătat dl prof. Iuliu Hașteganu, nici
învățătorul și nici preotul nu sunt țărani, care să trăiască
vieța spirituală și materială a țărăniții; nici pregătirea
învățătorilor, nici a preoților nu este încă concepută în
scopul de a face din aceștia adevărații conducători ai sa-
telor. De aceea este nevoie să pregătim pe viitorii condu-
cători ai satelor și dintre țărani, care au dus și vor duce
o integrală viață țărănească, țărani care nu și-au deformat
spiritul prin influențe străine orășenești și care sunt legați
sufletește și material de gita strămoșească.

Școala țărănească este menită să pregătească această
elită țărănească, care va trezi la o nouă viață culturală
și economică, satele noastre.

Pagina demografică.

Mortalitatea infantilă ca problemă principală în România de astăzi

de **Dr. Petru Râmneanțu.**

În 15 ani, dela 1921—1935, România a pierdut prin decesele dela 0—1 an, 1,764,868 de cetățeni. Acesta e un tribut cu atât mai dureros, cu cât comparând mortalitatea infantilă dela noi cu cea din Olanda spre ex., fără tot agricolă și în multe asemănătoare cu a noastră, 71.3%, adică 1,257,552, de copii, puteau fi salvați dela moarte. Și mai impresionant e faptul, că aceste catacombe prin care pier atâtea ființe, nu-și reduce de loc calibrul. Pe când în toate statele, fără excepție, mortalitatea infantilă, dela războiu încoace s'a redus considerabil, la noi stagnează la același nivel, după cum reiese evident din următoarea tabelă:

Mortalitatea infantilă în Europa dela 1921—1935

(Proporțit la 1000 născuți vii.)

Țările	1921— 1925	1926— 1930	1931— 1932	1933	1934	1935
România	201	193	183	174	182	182
Ungaria	185	172	173	189	148	154
Cehoslovacia	147	147	136	127	126	—
Polonia	—	147	143	128	141	127
Spania	143	124	114	112	113	112
Austria	140	117	104	94	92	—
Italia	125	120	112	100	99	—
Germania	122	94	81	77	66	68
Belgia	100	95	85	86	76	—
Franța	95	89	76	75	69	69
Finlanda	95	87	73	76	73	—
Scotia	92	85	84	81	78	77
Danemarca	82	83	76	68	64	—
Anglia și Galia	76	68	66	64	59	57
Elveția	65	54	56	48	46	—
Olanda	64	57	48	44	43	40
Suedia	60	59	54	50	47	—
Norvegia*	52	50	46	43	—	—

Proporția mortalității infantile, fiind și un indice de măsurare a civilizației unui popor, produce cea mai sguduitoare impresie asupra

întregei noastre ființe de astăzi, când voim să fim considerați printre țările moderne. Tocmai din această cauză, cred, că nu e bine să ascundem cifrele și de rușine să le ținem încuiate. Ele trebuiesc să fie discutate și să ne frământăm asupra lor, cum hotărât s'a pronunțat statisticianul american Collins D. S., față de mortalitatea infantilă din Statele Unite, deși acolo e mult mai redusă față de cea dela noi.

Față de această situație, organizația noastră sanitară, nu poate fi lașă și nici incapabilă de a atrage atenția celorlalte departamente de stat și a întregii populații asupra proporției pericolului. Chiar din contra, așa cum în timp de pre-răsboiu și răsboiu, sunt guverne militare la cârma țării, astăzi Ministerul Sănătății și Ocrotirilor Sociale, secundat de opinia publică, care de mult trebuia clarificată și pregătită în această problemă interioară gravă, care ne seceră ființa etnică, are datoria să pretindă dreptul, ca întreaga noastră activitate de stat să fie organizată în jurul conservării vitalității și a combaterii mortalității populației. Dl prof. Moldovan, în cartea despre Biopolitică, tipărită încă în 1926, prevăzând dezastrul, nu numai că a atras atenția asupra acestei probleme, dar a formulat și un program concret de guvernământ. Dar o luptă sistematică contra mortalității infantile își are deja traseul și își poate prevedea chiar și isbânda sigură. Avem astăzi exemple, nu numai în proporțiile mai înainte înșirate, obținute pe pământ străin, dar dispunem de exemple asemănătoare realizate la noi, în unități geografice destul de neprielnice: în Plasa Sanitară Model Gilău, jud. Cluj, plasă muntoasă, săracă, locuită de moși și în Plasa Sanitară de Demonstrație Tomești, jud. Iași, unitate administrativă, în care pelagra a fost frecventă în proporții mari.

Munca de prevenire a bolilor în aceste plăși desfășurată de medicul igienist și sora de ocrotire, prin descoperirea gravidelor, educația lor asupra igienei personale, alimentării, îmbrăcămînții și asupra igienei locuinței și prin asigurarea unui loc potrivit unei nașteri în condițiuni omenești, constituie o cheazășie puternică, că noul-născut va dispune de vitalitate suficientă și va supraviețui, cu atât mai sigur cu cât și el este luat sub supraveghere imediat din momentul nașterii și condus până la adolescență. A sosit de mult timpul, ca să începem a ne interesa de aproape de aceste momente prin care trece mama și noul născut pe întreg cuprinsul țării. Alte țări, acum, au deja înregistrată întreaga populație, îndrumându-o prin instituții diferite, în raport cu problemele cerute de diversele etape ale vieții, atât pentru promovarea vigoarei fizice și psihice, cât și pentru prevenirea îmbolnăvirilor. Și nu trebuie să mergem departe ca să ne convingem de această luptă și de roadele pe care ea le-a cules. E suficient să privim numai statele limitrofe nouă: Jugoslavia, Polonia, Ungaria și Cehoslovacia. În acestea principiile medicinei preventive sunt de mult în curs de realizare.

Bazați pe aceste considerațiuni nutrim convingerea, că și la noi se va creia în curând un curent, care își va fixa drept țintă, ca cea mai însemnată parte din activitatea de stat să fie canalizată pentru a reduce mortalitatea populației și mai ales pe a copiilor sub 1 an.

Selecțiunea socială negativă prin denatalitatea elementelor superioare

de Dr. I. Făcăoaru.

Influența dăunătoare a civilizației este cu atât mai activă, cu cât nivelul cultural al societății considerate este mai ridicat. Intre alții factori de selecțiune negativă, denatalitatea este unul din cei mai primejdioși. Fenomenul diferențierii natalității se extinde asupra raselor, popoarelor, mediilor sociale (sat-oraș) și a straturilor sociale. Rasele inferioare se înmulțesc mai repede ca cele superioare. La o mie de negri — în sudul Africii — sunt 50.6 copii sub 1 an. La o mie de albi sunt numai 25.7 copii. *Charles Richet* a stabilit, că rasa galbenă se înmulțește de 5—6 ori mai mult sau mai repede decât rasa albă. Rusia avea 44.2 nașteri la mia de locuitori în 1926, în timp ce Suedia avea 16.9, Germania 15 (în 1932) și Anglia 14.4 (în 1935). Înăuntrul aceleiaș țări, natalitatea scade trecând dela mediul rural la mediul urban, dela orașe mai mici la orașe mai mari, dela straturile sociale mai largi la straturile sociale de sus, dela lotul familiilor disgenice la lotul familiilor superioare. În articolul de față ea și în cel consecutiv vom urmări chestiunea: în ce măsură elementele inferioare se înmulțesc mai repede decât elementele medii, iar ambele categorii mai repede decât elementele superioare și cari sunt urmările pentru corpul etnie a acestui proces de selecțiune socială negativă.

Spre a măsura noima cifrelor, e necesar să știm, că numărul mediu de copii pro familie, într'o populație staționară este de 3,4. Cu un nr. de copii mai mic, populația scade, cu un nr. mai mare, crește. *Galton* și *Pearson* — primul, părintele eugeniei, al doilea, al biometriei — au demonstrat însemnătatea căsătoriei timpurii și a fertilității pentru viața naștunii și mai ales rolul selectiv al natalității diferențiate. În general $\frac{1}{8}$ din cei născuți într'o generație — după *Pearson* — devin progenitorii a $\frac{1}{2}$ din generația următoare. Din fiecare generație cam $\frac{1}{2}$ din totalul indivizilor nu contribuie la producerea generației următoare. Mai precis, dintr'un grup de 100.000 de copii, cam 40% mor înainte de a atinge etatea reproductivă, iar 10—20% sau nu se căsătoresc sau nu se reproduc din alte motive.

Chiar dacă pentru țara noastră proporția celibatarilor e mai mică decât cea dată de *Pearson*, în schimb proporția celor morți înainte de a atinge etatea adultă depășește cu siguranță cifra lui. Al doilea fapt însemnat stabilit, este că din totalul părinților, $\frac{1}{4}$, adică lotul cel mai prolific, are un nr. de copii egal cu nr. de copii proveniți din restul de $\frac{3}{4}$ al părinților mai puțin prolifici. Sfertul de părinți prolifici se deo-

sebește neted de lotul celor trei sferuri printr'o constituție ereditară *medie* inferioară aceloră. Subliniem înadins cuvântul „*medie*“ spre a nu se înțelege greșit, că *toți* părinții prolifici ar fi în sine inferiori și că superioritatea celorlalți s'ar revela în sterilitatea lor. Regula se aplică grupurilor statistice și nu cazurilor individuale. Talentele și chiar geniile sunt uneori prolifici, dar acestea sunt excepții.

Pentru că nu ne putem întinde asupra discuției, ne mulțumim cu enunțarea dogmatică a adevărului: inteligența *medie* a unei clase sociale e cu atât mai ridicată, cu cât intelectualitatea ei este la un nivel mai superior. Inteligența *medie* a marilor orașe e superioară celui a micilor orașe. Inzestrarea *medie* a populației din centrul orașului e superioară celeia rurale. Această situație nu exclude — și menționăm lucrul spre a înlătura o interpretare greșită — ca talentul și genul să vină tot așa de bine dintr'o periferie a unui orașel ca și din cătunul pierdut în creșterea munților.

Spre a înlesni comparația anticipăm și menționăm, că familiile unor elevi din școlile de anormali din München au în medie 5.2 copii. În acelaș sens sunt rezultatele a 10—12 cercetători. În familiile unor copii bolnavi mintali (Anglia) s'a găsit media de 6 copii. Părinții unor copii tuberculoși cu 5.7 copii, iar părinții unor copii surdo-muși au 6 copii în medie. În toate aceste cazuri materialul statistic e destul de bogat spre a îngădui concluzii întemeiate

Care este natalitatea diferitelor clase sociale, ne arată un material din 1912 privitor la Prusia:

a) Funcționari superiori (liberi profesioniști, etc.)	2.0	Lucrători neinstruiți	4.1
b) Funcționari inferiori	2.5		
c) Lucrători cu cultură profesională	2.9	Lucrători agricoli zilieri	5.2

Lucrătorii francezi erau prolifici în proporție de 11%, pe când funcționarii numai cu 6%. În Anglia, profesorii și preoții aveau în medie 0.95 copii de familie în anul 1911. În Germania anului 1928 nr. mediu de copii pro familie coborise la 0.64 pentru funcționarii superiori. Negreșit, că sunt familii inferioare sau diogenice infecunde și tot așa sunt familii superioare extrem de prolifici. Din păcate asemenea cazuri nu putem cita, decât din trecutul destul de îndepărtat. Mozart era al 7-lea copil, J. S. Bach al 8-lea din 12 copii, Wagner era ultimul din cei 9 copii, iar Schubert ultimul din cei 12 copii, spre a da numai câteva exemple. Omenirea ar fi fost cu multe creațiuni geniale mai săracă, dacă în toate timpurile s'ar fi practicat limitarea nașterilor ca azi.

Greu de urmărit pentru corpul etnic este și celibatariatul voit sau religios. Intre sute de talente și zeci de genii, amintim că Emerson, Hobbes, Lessing și Wieland erau fii de pastori. Cultura ar fi fost lipsită de contribuția lor, dacă părinții acestora ar fi rămas celibatari sau ar fi fost catolici.

Intelectualii sunt dimpotrivă siliși la căsătorie târziu din cauza studiilor. Pregătirea îndelungată în vederea unei cariere, amânarea plasării (fără a mai vorbi de șomaj) și pentru profesioniștii liberi asi-

gurarea unei existențe, care să îngăduie întreținerea unei familii, întârzie până la o etate înaintată întemeierea căminului. Pentru fete se adaogă și alte împrejurări, cari agravează situația. Exercițierea profesiunilor intelectuale aduce cu sine motive de ordin social pentru sterilitatea femeilor. Cultura le îngăduie să aibă pretenții mai mari și să fie cu mult mai exigente. Nu în privința însușirilor personale ale celui ales, lucru care este de dorit, ci în privința condițiilor exterioare, realții sociale, vază, venit, etc., fără nici o însemnătate din p. d. v. biologie. Venitul personal îngăduie femeilor să se dispenseze mai ușor de contractarea unei căsătorii. După căsătorie, independența economică a femeii nu-i de natură să întărească legătura conjugală, fără a mai vorbi de piedica serioasă ce-ar constitui-o sarcinile dese și numeroase pentru exercitarea profesiei. Așadar tocmai femeile intelectuale cu o inteligență *in medie* superioară celorlalte, se căsătoresc mai greu, mai târziu, rămân mai des celibatate sau dacă se căsătoresc sunt sterile și în orice caz sunt mai puțin prolifică decât restul. Dintre absolventele unei universități americane între anii 1880—89, au rămas necăsătorite mai mult de jumătate (58%). Dintre absolventele anilor 1900—09 au rămas trei sferturi necăsătorite (76%). Revine fiecărei foste studente 0,5 copii sau chiar 0,37 copii. Raportată această rată la cifra de 3,4 copii de familie, cât ar fi necesar ca populația să nu scadă cel puțin, reiese că absolventele au în medie de 9 ori mai puțini copii, față de acel minim.

Fără îndoială că factorilor sociali se adaogă factorii biologici, cari anihilează fecunditatea femeilor profesioniste — de altfel ca și a bărbaților din profesiunile superioare. Fără a ne îngădui aici discuția etiologiei fenomenului denatalității, adăogăm doar că el este simptomul sigur al oboselii de viață. Sterilitatea naturală se datorește în cea mai mare parte oboselii fiziologice, cu celelalte semne ale ei: anihilarea sentimentului de afirmare a vieții, a voinței de a trăi și de a rezista în viață prin urmași, incapacitatea concepțională, atrofierea simțului matern sau patern, etc. Renunțarea la prelungirea propriei vieți înseamnă că viața și-a pierdut valoarea, înseamnă întoarcerea dela viață. Evitarea reproducerii este tendința deghizată către sinucidere a celui secătuit de instinctele vitale primare.

Abținerea dela căsătorie și dela reproducere este uciderea urmașilor făptuită indirect: conștient, prin evitarea intenționată a progeneriturii; inconștient prin refuzul fiziologic al concepției. Prestigiul fals al intelectualismului sterp și al urbanismului ucigător de viață împing noroadele pe calea auto-nimicirii de proporții tot așa de grozave ca a celui mai sălbatec războiu. Prestigiul natural al sângelui, al sănătății, al frumuseții și al forței a fost înlocuit de prestigiul banului și al inteligenței secătuite de sucul sufletului.

Vieața robustă și rustică din cele mai frumoase timpuri, când conducătorii eroiei își petreceau cea mai mare parte din viață pe glie, când cavalerii conduceau plugul și se căsătoreau cu păstorite a fost înlocuită cu viața artificială, cu gusturile și preferințele ei pentru tot

ceea ce e menit să micșoreze și să otrăvească viața. Timpurile noastre lăncede au coborât femeia și i-au răpit rolul ei de sanctuar păstrător de viață, așa cum era odinioară.

Niște concepții zănatice și anti-naturale — ca libertatea absolută, drepturi egale, ca și când funcțiunile biologice și sociale ar fi și ele egale, — au coborât femeia la rolul de compețitoare în concepția vitală cu bărbatul. Socotese o rușinoasă glorie a civilizației noastre decadente părăsirea rolului de ocrotită, pășirea femeii în viața publică, disputarea locurilor de răspundere în stat și exercitarea atâtor profesii. Sporovăiala democratică de origină extra-europeană ne împinge spre prăpastie. Demagogia atâtor instincte plebetene dornice de sufragiu și de parveniri cu orice preț ne târăște către cea mai urâtă formă de sinucidere în masă și cea mai lipsită de bărbăție. Victima acestui libertinaj special este nu numai femeia, dar și țărănimea și cu ea întreaga societate modernă. Femeia ispășește noua ei postură cu pierderea sentimentului de respect, venerație și protejare din partea bărbatului, iar țărănimea este lingușită în măsura în care este desconsiderată și înșelată. Democrații falși — ca niște „cavaleri“ ai colțurilor de stradă în umbră — flutură la toate răspântiile dragostea lor prefăcută pentru țaran, dar rămân statornici cu fața către cei cari-i finanțează și cari stăpânesc viața urbană și prin ea viața politică a țării.

Pagina biopolitică.

Vieța și legile ei

de **Dr. Ovidiu Comșa.**

Spiritualitățile desprinse din principiile revoluției franceze au pus în centrul preocupărilor individul investit cu drepturi nelimitate, materia ca echivalentă a progresului și mediul extern ca factor fundamental de selecțiune.

Individualismul, liberalismul și materialismul au devenit suportul pe care s'au clădit toate sistemele de gândire și manifestare pe plan filosofic, social sau politic. Știința biologiei a venit însă să ne demonstreze că vechile spiritualități sunt streine de realitate.

Biologia cu legile ei fundamentale imprimă științelor preocupate cu studiul problemelor umane o notă de neîndoelnic adevăr. Astăzi, abea mai concepem științe care să construiască în jurul acestor probleme, sisteme streine de legile vieții. Filosofia, sociologia și științele politice tind să se reediteze în termenii de biofilosofie, de biosociologie și biopolitică, suprastructuri spirituale, sociale și politice înălțate pe singura realitate permanentă, realitatea biologică.

Legile biologice cu aplicare imediată în orientarea problemelor umane sunt: ereditatea, variațiunea și selecțiunea; ele sunt deci suportul primar al biopoliticii. Ereditatea e cunoscută de mult, însă până aproape de zilele noastre ea a fost privită ca o știință de gen minor, deși legile ei sunt vechi axiome în agricultură, horticultură și zootehnie. În timp ce toată lumea era de acord că o sămânță bună hotărăște calitatea recoltei, că altoiul hotărăște nobleța fructelor, iar „rasa” calitățile animalelor, omul s'a crezut pe sine mult timp în afara universalității acestei legi. Mîntea lui fascinată de libertate nu voia să știe de existența unei încătușeri apriorice. Limitarea ereditară a valorii lui, a drepturilor și aspirațiilor lui, nu s'ar fi putut acorda cu dogma posibilităților fără sfârșit ce stăpînea ambianța socială a ultimelor două veacuri. O ierarhizare a individului în virtutea valorii lui interioare dobândite prin ereditate, nu a putut conveni celor crescuți în himera egalității, bunătății și libertății congenitale a omului.

„Așchia nu sare departe de butuc” sau „un om din părinți vrednici” — spune țăranul nostru în empirismul lui cuminte. În lunga succesiune de generații el a putut face mereu observația că există o pronunțată aderență, o asemănare de însușiri între copii și părinți. Că vrednicia sau mârșăvia, înclinarea la muncă sau la trîndăvie, nu sunt atît attribute individuale, cît de familie sau de spiță.

E adevărat însă că, în cele mei multe cazuri, nu există o identitate perfectă între părinți și copii, și mai puțin încă între frați și surori. Fenomenul acesta se cunoaște în știință sub numele de variațiune. Dar dacă ereditatea nu tinde spre realizarea unei asemănări absolute, ea fixează, totuși, cu multă precizie, o anumită mază în care numai se poate desăvârși evoluția biologică a individului; ea fixează poli între care poate pendula dezvoltarea însușirilor imprimate prin naștere. Variațiunea ține de mecanismul însuși al procreației. Căci un individ nou se naște din unirea a două celule care, în conținutul lor ereditar, nu sunt niciodată identice, ei reprezintă fiecare o linie deosebită ca zestre ancestrală. Deosebirea va fi cu atît mai mare cu cît indivizii care procrează sunt mai depărtați ca spiță, ca neam sau rasă.

Mediul extern, fizic sau social, dobîndește importanță biologică numai în măsura în care există această variațiune. El nu va putea schimba fondul endogen determinat ereditar, dar va putea lua parte activă la dezvoltarea însușirilor în limitele mazăei variabilității. Că un individ se va statornici la un nivel superior, dezvoltînd însușirile bune primite dela antecesori, sau la unul inferior, prin prevalența însușirilor mijlocie sau rele, e și o chestiune de mediu.

Biopolitica a venit să pretindă că validitatea în viață trebuie să se facă pe temelul calităților interioare primite din naștere. Acest lucru nu se poate derîta prin selecțiune. Și dacă selecțiunea naturală și-a pierdut, în actualele condiții, valoarea, iar selecțiunea socială reprimă adeseori valorile autentice, ne rămîne numai selecțiunea datorită concurenței valorilor firești pe baza capacității biologice a individului.

Evoluția noastră, așezarea fiecăruia în viață, este hotărâtă întâi de legile eterne ale vieții, și nu de legile economice, create de om; zestrea hotărîtoare, cu care pornim drumul vieții și care ne fixează, ca indivizi sau neam, limitele posibilităților și aspirațiilor, este comoara firei moștenită dela înaintași și nu averea materială, oricât de bogată ar fi. Un individ este cu atât mai bogat, un neam cu atât mai vîguros, o țară cu atât mai puternică, cu cât mai bogată și variată le este moștenirea calităților firești; iar cea mai înțeleaptă organizațiune socială și politică este aceea, care urmărește sporirea din generație în generație a aceluia patrimoniului biologic, care judecă valoarea omului după însușirile firești de care dispune și ușurează prin educațiune și concurența valorilor selecțiunea acestora și așezarea fiecăruia în viață acolo, unde indică însușirile sale și unde își poate da maximum de contribuție spre binele lui și cel al neamului și al țării.

Povestitorii ardeleni și bănățeni până la Unire

„Secțiunea literară și filologică a „Astrei“, condusă de dl prof. Nicolae Drăganu, dela Universitatea din Cluj și-a inaugurat de curând biblioteca, cu o antologie de Povestitori ardeleni și bănățeni până la Unire, alcătuită de dl prof. Ion Breazu, asistent la Muzeul Limbei Române și Secretar propagandist al Asociațiunii. Într'un volum de 350 pag. tipărit în excelențe condiții la „Cartea Românească“ din Cluj, sunt reproduse bucățile a treizeci de povestitori. Bucățile au fost așezate cronologic, avându-se în vedere data apariției lor. În acest volum se poate urmări astfel evoluția prozei literare ardelenene, până în momentul hotărîtor al Unirii, când scrisul literar intră într'o zodie. Momentele acestei evoluții, precum și caracterele principale ale povestirii ardelenene sunt puse în evidențe de autorul cărții într'o luminoasă prefață. Fiecare bucată este precedată apoi de o succintă bibliografie a autorului ei. Un glosar al cuvintelor rare și al provincialismelor încheie volumul.

Un act de dreptate s'a săvârșit astfel de către „Astra“ prin volumul acesta în care freamătă Ardealul cu țărani și vîguroși, Ardealul realist și epic, iubitor de fapte și lupte, de viață sănătoasă și curată, așa cum îi cunoaștem din marii lui scriitori. Numeroase din bucăți se ridică pe culmile unei arte autentice. În deosebi tineretul găsește aici un tonic sufletesc, de a cărui calitate nimeni nu se poate îndoi.

Consfătuirea delegaților Secțiilor și despărțămintelor „Astrei“

Proces-verbal

luat în ședința președinților și delegaților despărțămintelor „Astrei“ și a președinților Secțiilor literare-științifice, ținută la 8 Mai 1937 în Cluj, în localul „Astrei“, sub președinția dlui *Dr. Iuliu Moldovan*, președintele „Astrei“, fiind secretari d-nii *Ion Agârbiceanu* și *Ion Breazu*.

Prezenți: d-nii *N. Drăgan*, preș. Secției literare-filologice, *Constanța Bogdan-Duică*, preș. Secției feminine, *Elena Dr. Actu*, membră în Secția feminină, *Adelina Pașnicu*, del. desp. *Mereurea Cluc*, *Dr. T. Brediceanu*, preș. Secției artistice, *Emil Precup*, preș. desp. *Gherla*, *Dr. Iuliu Hațeganu*, preș. Secției medicale și biopolitice, *Silviu Țeposu*, preș. desp. *Sibiu*, *Ovidiu Hulea*, preș. desp. *Alud*, *Alex. Brâncovanu*, preș. desp. *Seini*, *Cornel Safta*, preș. desp. *Salonta*, *Liviu Sirca*, del. desp. *Deva*, *Dr. M. Clonca*, preș. desp. *Ocland-Odorhetu*, *Sebastian Rusan*, del. desp. *Odorhetu*, *Dr. Călitman*, preș. desp. *Brașov*, *Dr. Dantello*, dir. „Gând Românesc“, *Valer Literat*, preș. desp. *Făgăraș*, *George Mânzat*, preș. desp. *Dej*, *Dr. E. Seleș*, preș. desp. *Satmare*, *Dr. Emil Mureșan*, preș. desp. *Moctu*, *Dr. D. Macavel*, del. desp. *Moctu*, *Ion Nicu*, del. desp. *Petroșani*, *Dr. E. Nicoară*, preș. desp. *Reghin*, *N. Săulescu*, del. Secției social-economice, *Dr. S. Bornemisa*, preș. Secției social-econ., *Dr. I. Făcăoaru*, dir. Secției medic.-biol., *C. Ioan Berbenu*, del. jud. *Someș*, *Dr. I. N. Palade*, Cluj, *M. Iosloaș*, del., *Salonta*, *Dr. Teodor Popa*, preș. desp. *Oradea*, *Dr. Remus Gabor*, del., *Brad*, *Candin Clotan*, preș., desp. *Brad*, *T. Chindea*, preș. desp. *Gheorgheni*, *Dr. Râmneanțu*, Secția med.-biopol., *Corneliu Cosma*, del. desp. *Treiscaune*, *Dr. Ion Bozdog*, preș. desp. *T. Mureș*, *Silviu Bot*, preș. desp. *Sânmartin-Cluc*, *D. Ardelean*, del. „Regionalei bănățene a Astrei“, *Oct. Lupaș*, del. desp. *Arad*, *Dr. Victor Șuteu* și *Victor Pop*, del. at desp. *Bistrița*, *Dr. Tib. Spârchez*, del.

subs. „Șoimii Carpaților“, Dr. Emil Caba, preș. desp. Deva, Leontin Ghergariu, preș. desp. Zălau, Aurel Coza, preș. desp. Sălaj, O. Bottoș, Secția lit., D. Vulcuțiu, preș. desp. Sânmărtin, Dr. I. Crăciun, I. Moga, del. Secției istorice, Cluj, Prof. R. Vula, Secf. geogr.-etnogr. Și-au scuzat absența prin scrisori și telegrame: Dr. V. Ilea, preș. desp. Maramureș, Alex. Lupeanu-Melin, preș. desp. Blaj, Alex. Breban, preș. desp. Bata mare, Eugen Hulea, preș. desp. Alba-Iulia, Dr. Nilvan, preș. desp. Șomcuta mare.

Ședința I. (orele 10 a. m.)

Di *Dr. Iuliu Moldovan*, președintele „Astrei“ deschizând ședința salută cu bucurie pe cei prezenți, mulțumindu-le că, la chemarea sa, s'au prezentat într'un număr așa de frumos. Salută, în mod special, pe dl *Dr. Tiberiu Bre-diceanu*, președintele Secției artistice, din prilejul împlinirii alor 60 de ani de viață rodnică și de activitate așa de folositoare în cadrele „Astri“, arătându-și nădejdea că dsa și în viitor va da acelaș concurs, așa de prețios, năzuințelor Asociațiunii. (Cei prezenți ovaționează călduros pe dl Bre-diceanu.) Președintele arată, pe scurt, scopul întrunirii; după convocarea publicată în Nr. 2 din Transilvania nu mai vede necesar a mai discuta necesitatea ei, ci înștră problemele în a căror discuțiune e de a se intra imediat.

Cât privește *Școlile fărănești*, după o activitate de 6 ani, începutul făcut de desp. Maramurăș, ajungându-se azi la peste 120, s'a arătat necesitatea de a se face mai multe precizări. Cu concursul despărțămintelor și a oame-nilor înțelegători, în special cu ajutorul înalt al *M. S. Re-gele Carol II*, se sperează ca ele să sporească din an în an. De aceea din experiențele de până acum e nevoie să se contureze mai bine activitatea lor. Se pun problemele: *cum să se recruteze elevii, din ce elemente? cât să fină cursul și în ce timp al anului? materialul de propus și ma-nualele pentru școala fărănească; localul școalei; cum să fie încartiruiți elevii; școli de durată mai lungă sau mai scurtă; școala superioară sau permanentă fărănească; școli locale fărănești?* Toate acestea, atât pentru bărbați, cât și pentru femei.

Dela școala țărănească „Astra“ se gândește și la școlt pentru *meseriași*, pentru *muncitori*, pentru clobani. Inceputul cu școala de meseriași s'a și făcut.

Altă problemă e a păstrării moștenirii etnice naționale (port, cântec, dans). Acest patrimoniu care începe a se pierde „Astra“ trebuie să-l păstreze ca și în trecut, să afle mijloace și de păstrare și de regenerare. El este parte întregitoare din sufletul neamului.

Problema „Zilei Astrei“ trebuie discutată pentru marea ei importanță în refacerea unității sufletești a întregului neam, așa de necesară și pentru ca fiecare român să aibă un prilej binevenit de a-și da sprijinul său pentru a crește mijloacele materiale ale „Astrei“.

Problema Șoimilor Carpaților e de mare importanță pentru regenerarea neamului și disciplinarea lui. Mișcarea realizată condusă cu atâta entuziasm și pricepere de dl *Dr. Iuliu Hațiegan*, crește mereu, spre bucuria tuturor. Cel prezenți vor putea vedea Duminecă, la 9 Mai, la Aștileul mic, o întrunire și o producție a Șoimilor din mai multe comune și vor participa să se convingă ce însemnează această organizație tinerească.

Problema Secuimii, a graniței de Vest, a Banatului, a Munților Apuseni, „Astra“ a studiat situația elementului românesc din Secuime și Banat, a întocmit programe de muncă și a lucrat ani întregi pentru a solidariza în jurul acestui program pe toți factorii bisericești și de Stat, pentru a se începe o acțiune cu caracter de stabilitate. S'a ajuns azi la o bună înțelegere și colaborare și cu Ministerul educației naționale și cu Bisericile, într'o ședință comună referitor la Secuime. Pentru Secuime s'a dat însărcinare dlui *Silviu Țeposu*, membru în Comitetul nostru central, să directiveze și să conducă executarea programului acceptat. Munca se va da de către despărțămintele noastre din Secuime.

O solidarizare asemănătoare se așteaptă în jurul programului nostru referitor la Banat, unde populația e în continuă scădere și chiar și coloniștii pier, molipsindu-se de răul bănățenesc. Așteptăm mult sub acest raport dela „Regionala bănățeană a Astrei“, înființată la 28 Februarie, a. e.

Pentru *Munții Apuseni* mai e nevoie de studii și de consfătuiri cu conducătorii despărțămintelor de acolo. La *granița de Vest* e necesar un program ca și pentru Seculme, el va îmbrățișa problema așa cum se pune dela *Arad la Sighet*.

Di președinte, terminând expunerea, dă întâi cuvântul dlui *Dr. T. Brediceanu*, care nu va putea rămânea pentru ședința de după amiază.

Di *Dr. T. Brediceanu*. Cântecul și dansul fac parte întregitoare din etnicul unui popor. Colectiionarea lor e mai grea decât a literaturii populare sau a portului. Aparatele *fonografice* vin în ajutor, dar cel ce descriează fonograma trebuie să fie bine pregătit, să fie român, să o *poată auzi și nota exact*, ca și la culegerea din gura poporului. *Bela Bartók* a auzit greșit melodiile românești și a tras concluzii greșite. Un mijloc excelent pentru colectarea cântecului și a dansului este azi *filmul sonor*. „*Astra*“ trebuie să ceară *mijloace materiale pentru a colecționa cântecul și dansul prin filmul sonor*. Sub egida ei s'ar putea face sub acest raport cel mai folositor lucru și pentru *colecționarea și pentru propagarea* acestor comori etnice.

Di *I. Moldovan*. Cu concursul dlui *Brediceanu* și cu alți specialiști pe care îi avem în materie, „*Astra*“ ar putea salva cântecul și dansul național, căutând mijloace materiale pentru filmarea sonoră. Poate am putea încerca cooperându-ne o mare casă de filme. În ședința viitoare di *R. Vuta* va face propuneri referitoare la *portul național*.

Problema Școlii țărănești.

Di *na Constanța Bogdan-Duică*. Elevele Școlii țărănești pentru femei trebuie bine alese, să fie elemente serioase. Cursul de o lună se adeverește *prea scurt*. Dacă ar fi 3 luni ar avea puțința să participe și la școlile de specialitate, unde sunt.

Di *Dr. Căliman-Brașov*. Alegerea elevilor școlilor țărănești să o facă *despărțământul*. Se poate face prin *propagandă* și luând *contact personal cu intelectualii satelor*, care cunosc pe cei mai buni. *Încălțuirea* să fie în *internate*, în familii ne scapă de sub supraveghere și nu

le putem da *educația*, care e o parte esențială la aceste școli. Cursurile să se țină în *Ianuarie ori Februarie* numai 1 lună. Mai mult sau *nu pot* sta elevii, sau e *primejdie* să se molipsească de orașanism, ceea ce nu-i scopul școlii. Școli fărănești de *durată lungă* pot organiza județele sau Statul, cum s'au făcut încercări. Dar acestea privesc mai multa gricultură. Școala „Astrei“ vizază întreg *sufletul românesc*. Se pot organiza și școli *locale*, în sate, pe lângă cele centrale. Cursul zilnic: *4 ore teorie, restul practică*. *Vârsta elevilor: 21—40 ani*.

D-na Pașnieu-Cluj. Școala țărănească locală, pentru țărani, încercată, a reușit. Instructorii însă să nu fie localnici. Lunile *ianuarie și Februarie* în Secuime *nu-s potrivite*. Oamenii sunt la muncă de pădure. Elevele pentru școala de fete: *16—24 ani*.

Di *prof. Săulescu*, din Secția social-economică Cluj. Școala țărănească să *trezească toate puterile sufletului românesc*, să-i *facă a rămănea țărani*, cum fac cele din Danemarca. *Elevii să fie în internat*. *Vârsta: 20—30 ani*. Durata: *3—8 săptămâni, în nici un caz nu sub 3 săptămâni*, după localitate. Recrutarea: *numai dintre gospodarii mai buni (10 jug.)* Sunt necesare *excursiile la gospodării bune*. Cu elevii să se înființeze *cooperative*. Din școală să iese *având ca ideal viața fărănească*.

D-na *Elena Dr. Aciu*, Secția femeie Cluj. Cât privește timpul și programul sunt necesități după regiuni care trebuiesc luate în considerare.

Di *Dr. Teodor Popa-Oradea*. Durata cursurilor: *4 săptămâni*. Să fie elevii *ocupați tot timpul*; cursurile în *Ianuarie*, în *Februarie*, mult până la *15 Martie*. *Vârsta: 23—40 ani*. Prea tineri, premilitari, nu. Numai cu *avere proprie* c. 6 jug. Școala superioară țărănească poate s'o facă Statul. Să fie *găzduiți în internat*. *Despărțămintele să prezinte spre aprobare la centru programul fiecărei școli*, înainte de deschidere. Pentru școala de femei, ca eleve: fete.

Di *Dr. Mureșan*, preș. desp. Moclu. Timpul cel mai potrivit pentru Școala țărănească de femei e postul Paștilor. În curând vor avea local de școală și în Moclu.

Di *Vulcuș-Sânămărtin*. S'ar putea contempla și o școală țărănească de 3 ani. Elevii să fie aleși *prin intelectualii satelor*. *Doi dintr'un sat*. Profesorii să fie oameni de *specialitate*. Timpul potrivit: finea lui Martie. În Ianuarie și Februarie *nu se poate face practică*. Unde nu este local se poate ajuta cu *școala primară*, să asculte *cursurile și elevii cursului supraprimar*.

D-na *C. Bogdan-Duică*. Nici în Cluj nu e local de găzduire comună.

Di *Dr. Iuliu Hațiegan*. Susține necesitatea școlii superioare centrale sau a *școlii permanente țărănești*, de început una la Cluj, unde e Academia de Agr. și ferma. Cu timpul vor putea fi și în alte centre. Avem țărani fruntași cari sau ei sau copiii lor, vor urma bucuros această școală, întorcându-se acasă nu numai bine pregătiți, ci ca un *element de dinamizare permanent* în comună. Preoții și învățătorii nu-s stabili. Mulți nici nu au cunoștințele practice necesare. Scopul școlii permanente nu e de a face domni, ci țărani mai *insufleșiți de statul lor* și mai pricepuți. La școala ce s'ar înființa în Cluj pot veni țărani din toate despărțămintele. Școlile țărănești pe centre rămân.

D-nii *Dr. Căliman și Dr. Popa* după explicațiile dlui Hațiegan *sunt de acord* cu înființarea unei școli permanente țărănești, de durată mai lungă.

Di *Dr. Seleș-Satu mare*. Pentru Școlile țărănești dela granița de Vest e nevoie de stabilirea unui *program special*, care să tindă mai ales la *redeșteptarea conștiinței naționale*.

Di *I. Moldovan*. Se va pregăti program detaliat, ca și pentru Secuime.

Di *Dr. Nicoară-Reghin*. Școala țărănească s'a dovedit o binefacere. Cele de femei sunt *mai cercetate*. La Reghin au trebuit să facă trei serii. Au înființat o școală *permanentă și pentru servitoare*, la dorința părinților. Se face Duminecile p. m., când ele au liber. E pentru propunerea dlui Dr. I. Hațiegan. *Manuale pregătește despărțământul Sighet*.

Di *Dr. Bozdog-Târgu-Mureș*. Lunile Ianuarie și Februarie nu-s potrivite pentru partea practică a școlii. E

necesar ca elevii să fie aduși toamna la practică ur'o 7—10 zile. *Fetele dela Școala țărănească, pentru românce secuzate, înființată la Târgul Mureș, s'au dovedit cel mai bun mijloc pentru învierea conștiinții naționale. Au înființat prima școală cu mici meseriași care a reușit foarte bine. Et cer cooperative. Se recomandă în toate orașele.*

Dl O. Hulea-AIud. A făcut încercare cu școală pe timp mai scurt, apoi descinderea în comune a unul *conferențiar* care a *lucrat pe teren cu oameni*. Un curs de stupărit în Ponor. E pentru propunerea Hațlegau. Ungurii au la Clumbrud o Școală țărănească permanentă. *Cer și românii.*

Dl Safta-Salonta. Recrutarea elevilor să se facă *personal* de președinte, cu consultarea intelectualilor. Să fie gospodari, între 21—30 ani. Timpul Ianuarie—Februarie. *Practica în Martie, minim 2 săptămâni.* Program: *toate problemele țărănești și naționale.* A făcut și cursuri antirevoluționiste. *Profesorii să vorbească pe înțelesul elevilor. Elevii să și realizeze ceva imediat.* Să se facă cooperative cu ei. D-sa a făcut și au cumpărat mașini agricole.

Dl Iuliu Moldovan roagă pe dl Safta ca să-i înaltimeze un raport înscris, arătând cum a făcut cooperativele.

Dl Dr. Caba-Deva. Programul de studii nu poate fi acelaș pretutindenea, ei *după împrejurări*, de ce se simte mai tare nevoia. Crede că o bună Școală țărănească ar putea fi și *prelucrarea unui sat la fața locului*. Roagă să se facă intervenții a se da desp. Deva una din școlile de *agric. părăsite din județ.*

Dl Sirca-Deva. De aceeași părere: să se organizeze în fiecare sat *dintr'o gospodărie țărănească de acolo una model.* Plus: cooperative.

Dl Chindea-Gheorgheni. Să se dea permit la sfârșitul cursurilor.

Răspund mai mulți: s'a făcut și până acum.

Dl Niciu-Petroșani. La școlile *muncitorești* să se dea cunoștințele profesionale. Au încercat la Petroșani; societatea nu le a *dat local*. Cere *intervenția președintelui* la Centrala Petroșani-București.

Dl Dr. Ilea-Maramureș (din scrisoarea trimisă și citită). *Tipul Școalei țărănești* la care să ne oprim deocam-

dată: școala centrală județeană ori de plăși. Despărțămintele să-și întocmească plan și program, în care să arate: locul, localul de găzduire, materialul și puterile didactice de care dispun, posibilitățile pentru practică (fermă, școală agricolă, stupărie, grădina de pomi etc.), recrutarea elevilor, mijloacele bănești, subvenția ce se cere. Cererile cu programul să fie concentrate într-o mână sau o comisie care să le aprobe. E necesar local permanent, în care, când nu e școală, să se poată face mici serbări de către muncitorii din orașe. *Comitetul central să vadă de ce mijloace dispune și să ajute mai puternic 5—6 școli jud. anual, cari dau garanții serioase.*

Să se încurajeze și școlile țărănești rurale. Manuale se tipăresc la Sighet.

Să se facă la Cluj o Școală țărănească permanentă, ca seminar pedagogic pentru instructorii Școlilor țărănești.

Ședința se ridică la orele 1³/₄.

Ședința a doua, orele 4 p. m.

Di Romul Vuia. Arată valoarea etnică a portului: e o parte din ființa neamului. *E o acțiune de păstrare și alta de regenerare.* Portul e amenințat azi și la noi. S'ar putea înființa o societate anume, ca în alte țări, pentru păstrarea portului, dar și prin „Astra”. Invățământul sătesc să nu facă cultură orășenească. *Invățătoarele să nu aducă în localitate diferite porturi din alte părți, impestrițând și desorientând poporul, ci să învețe pe eleve portul și cusăturile locale.* *Etnografia* ar trebui introdusă în Seminarii și Școlile normale ca obiect de studiu. *Muzee etnografice* nu se pot face și păstra decât prin oameni de specialitate.

Pe lângă unul central, pot fi și altele locale. Ele sunt și institute de cercetări și îndrumări. Portul, unde s'a păstrat curat, să se mențină. Unde s'a corupt, să se refacă cu și din elemente locale. La școală elevele să învețe cusăturile locale, nu de import. Se poate păstra portul din Banat, Nord-Vestul Ardealului și Bucovina, Sud-Estul ardelenesc. Cel mai curat în județele: Alba, Sibiu, Făgăraș, Târnave, Hunedoara.

Portul evoluează normal din elemente locale. Aducerea de motive din alte regiuni e rea.

Unde s'a pierdut în mare parte *refacerea* lui din *elemente locale*. Unde s'a pierdut de tot: să se introducă *portul din imediata vecinătate*, a aceluiași regiuni.

Să se organizeze un *comitet local* în *fiecare sat* pentru păstrarea și refacerea portului, cerând îndrumări dela Muzeul etnografic.

Să se organizeze *expoziții și concursuri pe regiuni întinse* sau pe întreaga țară.

Sărbătoarea *Rusalilor*, cu „Ziua Astrei“, ar putea fi o serbare a *etnicului românesc*. Să se organizeze pe regiuni *ateliere de țesătorie și cusut*, cari să producă portul respectiv pentru export. S'ar putea ajunge la un bun *câștig*. Sunt comercianți în țară, străini de neam, cari *câștigă milioane* din exportarea țesăturilor și cusăturilor românești.

Dl *I. Moldovan* mulțumește dlui R. Duta pentru expunerea făcută și-l roagă să pregătească un program detaliat.

D-nii *Dr. Căliman, Făcăoaru, d-na Bogdan-Duică, I. Breazu* pun întrebări de completare și lămurire a celor expuse de dl Duta, cărora d-sa le răspunde.

Dl *Literat-Făgăraș*. Portul se părăsește și se corupe și la Făgăraș. Intelectualii sunt vinovați în primul rând. Ministerul să *impună elevelor și elevilor*, în loc de diferite uniforme, *costumul național al regiunii*, cel puțin la sărbători.

„Ziua Astrei“.

Dl *Iuliu Moldovan*. Se cunosc din publicațiile anului trecut ce a determinat Comitetul central să decreteze o „zi a Astrei“ la an: motive materiale, adunarea de mijloace pentru activitate. Pentru anul curent a rămas fixată tot a doua zi de Rusalii. Deci chestiunea aceasta nu se mai discută.

Anul acesta în toate cuvântările ocazionale dela „Ziua Astrei“ se va vorbi și se va face apel la *unirea sufletească a tuturor românilor* și în temelul tradiției „Astrei“ și la îndemnul supremului patron al nostru, M. S. Regele. Roagă pe cei prezenți să arate ce mijloace au întrebuințat *pentru adunarea de fonduri materiale*, mai ales pe reprezentanții despărțămintelor care au adunat sume frumoase: Sibiu, Brașovul, Reghinul, etc. Anul trecut s'au adunat ceva peste 300.000 Lei.

Di *Dr. Căliman-Braşov*. Au umblat *membrii* comitetului judeţean, fiecare cu două liste, prezentându-se personal la solicitanţi. Au organizat un mare festival cu diletanţi ţărani, la Braşov. Doamnele au plasat din vreme biletele. Potrivită poate ar fi o altă zi de sărbătoare naţională.

Di *I. Moldovan*, Colecta nu o considerăm ca o cerşitorie, ci ca o datorie a tuturor de a ajuta „Astra“, când toţi cei ce muncesc în cadrele ei, muncesc gratuit. Un prilej de a-şi achita taxele de membri. Să li se şi spună.

Di *Dr. Nicoară Reghin*. A mobilizat satele prin preoţi, cari au făcut colecte în toate bisericile; preoţii ortodocşi au dat un festival cu corul lor la Reghin.

Di *Silviu Bot-Sânămartin Cluj*: propune o cocardă ieftină de „Ziua Astrei“.

Di *Literat-Făgăraş*. Personal a umblat la toată lumea. Roagă să se intervină să se şteargă taxa pe spectacole la sate şi taxa compozitorilor şi autorilor dramatici. Di *Țeposu* spune că s'au făcut intervenţii şi se speră ştergerea lor la sate.

Di *S. Țeposu-Sibiu*. La „Ziua Astrei“ festivalul a adus puţin. Puterea în colectă. D-sa a făcut colecta pe categorii de cetăţeni. A prezentat personal liste de subscripţii tuturor şefilor de autorităţi, cari au deschis colecta şi au purtat-o între subalternii lor. Aşa a dat liste primarului, prefectului, şefului adm. financiar, revizorul etc.

Problema graniţei de Vest.

Di *Coza-Careii-mari* prezintă un întreg studiu, cu hărţi, cu date statistice, cerut de di preşedinte în vederea elaborării unui plan de lucru. Di *Coza* expune sumar situaţia şi concluziile studiului său. Dorbeşte în special de plasele *Carei* şi *Valea lui Mihai*. Propune: învăţătorii dela graniţă să aibă sporul prevăzut în lege; să se numească pe cât e posibil, dintre normaliştili din regiune; să fie stabili; să se înfiinţeze şcoli de copii mici în toate comunele mixte; să fie şcoală continuă, copiii având cantină la şcoală. Cât posibil la şcoală cu două puteri: un bărbat şi o femeie. „Astra“ să facă Şcoli ţărăneşti şi propagandă, cu alte reuniuni, cum sunt cele de femei.

Situaţia e mai uşoară în satele cu şvabi cari încep a se trezi. „Astra“ lucrează şi pentru trezirea conştiinţii lor naţionale, fiindu-ne tovarăşi în lupta de desmaghiarizare.

Colonizările nu s'au făcut cu un studiu științific. Au fost aduși oameni din munte în nisipurile șesului. Nu le priește și se sting.

Peste 10.000 jug. s'au sustras ilegal dela expropriere. Să se ceară revizuire și pe terenurile expropriabile să se facă noi colonizări, altfel pregătite. Pământurile ce se vând le cumpără băncile ungurești pentru securi, pe cari îl aduc aici.

Dl I. Moldovan. Va trebui studiată situația de pe întreaga grantă de Vest. Va trimite un *chestionar* despărțămintelor și după răspunsuri va *convoca o consfătuire* cu cei interesați la fața locului. Același procedeu se va urma și pentru regiunea Munților Apuseni din cari numai Bradul e reprezentat azi aici.

Problema din Secuime.

Dl Ruzan relevă diferite aspecte din problema românilor secuizați.

Dl Dr. Bozdog T.-Mureș. Programul pe care îl sprijină și Ministerul este cel elaborat de Asociațiunea noastră. Cere d-lui președinte să *convoace o conferință la fața locului cu reprezentanții despărțămintelor din Secuime*, ca și la grantă de Vest.

Dl S. Țeposu-Sibiu arată că programul de muncă din Secuime e cunoscut de „Astra“, fiind în cea mai mare parte elaborat de ea.

Dl I. Moldovan. În tradiția de 75 ani a „Astrei“ e să lucreze cu program, după studiul aprofundat al chestiunii. Ea nu lucrează *incidental*, nu începe o lucrare și apoi o lasă altuia să o execute. Suntem foarte mulțumitori Min. Educației Naționale că a primit și din partea sa programul nostru de lucru și-l sprijinește. „Astra“ va continua să lucreze metodic după programul ei. Noi nu inițiem lucrări de dragul inițiativei și al priorității, ci din greu cumpănit interes național și trebuie să ducem lucrul început la bun sfârșit.

Va *convoca cu plăcere o conferință specială, locală în Secuime*, alta la grantă de Vest și a treia în Munții Apuseni.

Mulțumește tuturor pentru prezență și instructiva discuție și-i invită să meargă să vadă *Stadionul* înființat la Cluj de dl Dr. I. Hațiegan, una dintre realizările cele mai superioare din Europa. Iar pe mâine, la 9 Mai, invită pe reprezentanții despărțămintelor la *Șoimiada* din Aștileul mic.

Sedința se închide la orele 8 seara.

Cluj, la 9 Mai 1937.

Iuliu Moldovan
președinte.

Ion Agârbiceanu
secretar.

Ion Breazu
secretar.

Străbătând despărțămintele...

De I. B.

A patra Șoimiadă a despărțământului Cluj. În procesul verbal al consfătuirii președinților de despărțăminte și secțiuni literare și științifice ale „Astrei“, din 8 Mai, publicat în altă parte a revistei, am relatat pe larg desbaterile atât de bogate și de fructuoase ale acelei zile. În programul ei figurau și Șoimii Carpaților. Ideologia acestei organizațiuni, care constituie astăzi o mândrie a „Astrei“, este însă îndeajuns de cunoscută. În desele drumuri prin despărțăminte, am putut constata eu însumi acest fapt. De aceea s'a crezut de bine ca, în loc să se înceapă o discuție ideologică și de organizare, mai bine să fie arătați Șoimii înșiși la faptă. Șoimiada a IV a despărțământului Cluj, care cădea tocmai în 9 Mai, adică a doua zi după consfătuire, ne oferea cel mai strălucit prilej pentru o demonstrație monumentală, care să dea și celor mai sceptici credința în viitorul acestei organizațiuni de disciplinare și dinamizare a tineretului. Participanții la consfătuire au fost deci invitați să ia parte la această Șoimiadă. Ceeace au și făcut-o, cea mai mare parte din ei.

Ziua era binecuvântată cu toate darurile primăverii. Pădurea dela Așchileul Mic, așezată la o distanță de 40 km. de Cluj, cu verdele ei fraged, cu poiana ei largă, înconjurată de dealuri în formă de amfiteatru, a fost înflorită de țărani în halne de sărbătoare, alergați din 21 de comune, unele îndeajuns de îndepărtate. Numărul Șoimilor, așezați în șiruri după sate în mijlocul poanei, era crescut față de cel din anul trecut. Să încreștăm și aici, efectivul lor, împreună cu numele entuziaștilor lor comandanți — o mică recompensă pentru darurile cu care ne-au încărcat în această zi de sărbătoare:

Iată Șoimii și Șoimanele din Borșa, în număr de 126, în frunte cu președintele de onoare Dr. Pavel Ion, președintele activ prof. Ion Bochișiu, comandant inv. Ion Mureșan și ajutor de comandant Alex. Bodocanu. Cei din Așchileul-Mare, în număr de 90, în frunte cu președintele A. Adalniceanu, preot și comandant D. Tămașiu, inv. Cei din Sânpaul, în număr de 58, cu comandantul Alex. Rusu, inv. și ajutor de comand., I. Chioreanu și Maria Dumitrescu. Din Adalin, în număr de 37, cu Teodor Bugariu inv., comand. și Miron Moldovan, inv, ajutor de comandant. Din Tămașa 70 persoane, sub comanda dlui S. Tătar. 50 Șoimi și Șoimane din Ugrușu, cu comand. inv. Const. Apostol și ajutor de comand. I. Tudose, 80 din Dulturenți sub conducerea

dilor înv. I. Chtoreanu, V. Negrea și I. Deva, 80 din Mîloan în frunte cu înv. Tr. Păunescu, 78 din Berînd, cu comand. Tr. Contra și ajutor de comandant I. Pașcu, 38 din Așchileul-Mic, avînd de comand. pe înv. Ilie Avram și ajutor de comandant pe înv. Gh. Cosoruș, 38 din Șandul, cu Gr. Săntămărean, comand. și Gh. Pop, ajutor comand., 85 din Topa, cu preș. D. Cosma și comand. Diorel Pestean, 40 din Dolvodeni, avînd de comand. pe înv. S. Colceriu și ajutor pe R. Rusu, 60 din Livada comandați de înv. I. Suelu, 53 din Drag, comandați de înv. D. Tibre și preotul Aciu Simion, 60 din Mihăești, cu N. Dulcan, comand. și ajutor înv. Gh. Fota, 60 din Sănmihalul Almașului, sub comanda înv. N. Anî și Maria Hodiș, 36 din Fodora, conduși de V. Olteanu și I. Oltea, 30 din Cristarel, cu înv. G. Oros, comand. și N. Dobocan, ajutor, 24 din Bonțida, comandați de I. Corpodean 100 Șoimi și Șoimane din Rășenți, cu S. Biriș nv. comand. și T. Mureșan ajutor.

Programul a fost alcătuit din exerciții de gimnastică, dansuri, coruri, concursuri sportive și defilări, executate în întregime de Șoimi. Ceea ce a impresionat în mod deosebit a fost masa aceea mare de țărani care se supunea disciplinei cu o voință bună și o degajare nebănuită înaintea de cei mai numeroși dintre partizanii. Am văzut ochi înotînd în lacrimi de bucurie la spectacolul gradios a o mie și două sute de flăcăi și fete în costume naționale dansînd sau cîntînd. Părintele Ștefan Răcășanu, protopopul din Săncraiu Almașului, trebuie să aibă o baghetă vrăjită pentru a putea conduce, fără repetiții de ansamblu, un cor de țărani de proporții cum nu cred că a existat altul pe întreaga întindere a pămîntului românesc...

Dl Dr. Iuliu Hațieganu, tribunul Șoimilor, zeul acelelor zile neuitate, poate fi satisfăcut. Munca și jertfa d sale și a dvotaților și entuziaștilor d sale colaboratori n'a fost zadarnică. Satele Clujului, atît de înstrăinate înaintea, au fost trezite la viață nouă românească într'un relativ scurt, dacã ne gîndim la rezultatele atinse. Din desfigurata cum erau înaintea, ele au devenit pilde și pentru alte regiuni ardelen.

* * *

Șoimii din Satu-mare au organizat și ei o Șoimiadă, de proporții mai reduse, în ziua de Sf. Gheorghe, în comuna Baba-Novae, cu participarea unităților din cinci sate cu un efectiv de 600 Șoimi și Șoimane. De astădată ei au avut satisfacția de a avea în mijlocul lor pe însuși tribunul organizației, dl Dr. Iuliu Hațieganu, care împreună cu dl Dr. Tiberiu Spârchez, secretarul Șoimilor, a finut să spună

în această zi un cuvânt de încurajare acestel acțiuni, făcută sub semnul „Astrei“, într'o regiune care are mai mult decât oricare nevoia de disciplină și conștiință românească. În cuvântarea pe care a adresat-o sutelor de Șoimi și conducătorilor lor, d-sa a ținut să sublinieze meritele deosebite ale d-lui ing. *Zeno Spârchez*, cărui i se datorește înființarea organizațiilor de pe granița de Vest și progresul lor îmbucurător. Au urmat și aici exerciții gimnastice de ansamblu, desfășurate într'un spirit de ordine și cu o dragoste care ne umple de nădejdi pentru acest centru șoimănesc. Sperăm ca întreaga noastră frontieră de Vest să fie împânzită în curs de câțiva ani, cu nuclee de Șoimi, e'le fiind cea mai serioasă temelie pentru organizarea acestei regiuni, în spiritul pe care „Astra“ îl dorește de atâta vreme.

* * *

Șoimii din Zlatna ne dau aceleași nădejdi. Sub conducerea energicului și inimosului lor prefect, dl *Ioan Popa*, avântul lor a luat așa proporții încât avem credința că vor contamina întreaga regiune a Munților Apuseni. L-am văzut la adunarea generală a despărțământului Zlatna, ascultând cu pietate de cuvântul președintelui desp. părintele *Ioan Fodorean* din Dalea-Mică, reprezentând piese, cântând și dansând. În ziua de 9 Mai au organizat o mare serbare de comemorare a preotului-erou Emil Beșa, pe casa căruia din Zlatna a fost așezată o placă comemorativă. Serbarea a fost onorată de prezența I. P. S. Episcopul Nicolae Colan al Vadului, Feleacului și Clujului. Peste 700 de Șoimi și Șoimane au dat ascultare chemării conducătorilor lor, dând acestei festivități farmecul disciplinei și al tinereții.

Ei n'au însă la activul lor numai aceste zile mari. Duminecă de Duminecă, în satele unde au fost întemeiate nuclee, se organizează serbări locale, se fac exerciții de gimnastică, se înfiripă coruri, se țin conferințe. Sunt sate care la început privesc cu neîncredere pe vestitorii noului crez, odată ce s'au convins însă de scopurile absolut desinteresate ale acestora, se înșirue cu încredere sub steagul Șoimilor. Felul cum a luat naștere organizația de aici ne confirmă încă odată principiul *stăruinței*, pe care l-am recomandat în repetate rânduri celor care au fost încălziți de idealul șoimănesc. Fără o muncă continuă de câțiva ani nu se poate ajunge la rezultate durabile în activitatea șoimănească. Odată trecută însă această perioadă de incubație, contaminarea se face cu mare repeziciune, țărani înșiși cerând să intre în cadrele ei.